

Hooglandse Nieuwe

informatieblad voor alle geïnteresseerden
rondom de Hooglandse Vieringen van de
Ekklesia Leiden

zeventiende jaargang, nr. 1
februari 2021

€ 2 (gratis voor leden)

INCOGNITO

Rapenburg 100
2311 CA Leiden
071-5134 558

info@ekklesialeden.nl
www.ekklesialeden.nl
www.rapenburg100.nl

Hooglandse Nieuwe is het blad voor alle geïnteresseerden rondom de Hooglandse Vieringen van de Ekklesia Leiden.
Het verschijnt zesmaal per jaar.

Redactie Arie de Kluijver, Jasper Radder,
Wim Schouten, Jan Slotboom, Myranda Wilbrink,
Paulien van Yperen

Opmaak Jan Slotboom

Drukwerk Sylvia van Hoven

Downloaden
www.ekklesialeden.nl/publicaties

Postabonnement € 20 per jaar
Nieuwe abonnees opgeven bij het secretariaat:
info@ekklesialeden.nl

Volgend nummer
Kopij voor het Paasnummer van 4 april
uiterlijk op zondag 21 maart naar:
hn@ekklesialeden.nl

PASTORES

- *Christiane van den Berg-Seiffert*, participantenpastor,
christiane.vandenbergh@ekklesialeden.nl
071-512 5137 (ma, di, do)
- *Rob van Waarde*, studentenpastor (PKN)
06-4193 5997, rob@rapenburg100.nl
- *Claudia Sarti*, lifecoach, claudia@rapenburg100.nl

VERENIGING Ekklesia Leiden

Zie: www.ekklesialeden.nl

Dagelijks bestuur:

- *Marijke Nuiver* (wnd), voorzitter@ekklesialeden.nl
- *Sytske Visscher*, secretaris@ekklesialeden.nl
- *Flip van Hoven*, penningmeester@ekklesialeden.nl

REKENINGNUMMERS

Vereniging Ekklesia Leiden: NL66 INGB 0004 8198 29
- voor alle vrijwillige bijdragen
- voor lidmaatschap: € 25 (studenten € 12,50) per jaar
Stichting rk Vrienden van het Leidse Studenten
Pastoraat: NL52 INGB 0000 6152 28
Stichting Diaconaal Fonds Hulpverlening LSE:
NL42 INGB 0003 3133 66 voor alle diaconale giften

◀ gift Ekklesia Leiden

In dit nummer over *Incognito*

3 Redactioneel

Wim Schouten

4 Jesus incognitus

Jan Delhaas

7 Incognito zijn - of gezien worden

Rob Brussee

10 Kennen en gekend worden

Cor van Bree

12 Onbekend maakt onbemind

Joop Maat

14 Kunst als dekmantel

Wim Kuin

15 Voor de bomen een aubade

16 De anonieme beampte

Wim Schouten

17 Repelsteeltje?

Monique van der Gaag

18 'Midden onder u staat hij die gij niet kent.'

René Fraters

... en verder

19 Hooglandse Vieringen

Cor van Bree

Ekklesianieuws

20 - van het bestuur

21 - van Christiane van den Berg

22 - van de penningmeester

- online koffiedrinken

23 Tieden uut Nijhoof

24 Terra Incognita

werkgroep duurzaamheid

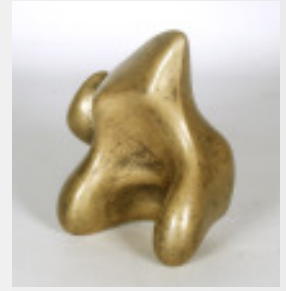
26 Diaconie

27 Feddema actueel: De bestorming van het Capitool

28 Achterkant

Voorblad:

IncognitoJoep Faddegon
(1943-2013)Brons (13 x 11 x 9 cm)
Gewicht 2424 gram

Wim Schouten

Veritas incognita, ergo dubito

Bovenstaande spreuk kwam ik tegen op een villa in het Groningse Zuidhorn. Mijn misdienaarslatijn was genoeg om dat te vertalen: “De waarheid laat zich niet kennen, daarom twijfel ik”.

Die spreuk staat model voor wat u zult ervaren bij lezing van deze Hooglandse Nieuwe. Door de verschillende auteurs wordt u ingepeperd dat u zult moeten leren leven met een eeuwig durende twijfel aan alles. Maar dat bent u van de Ekklesia gewend. Wie het schip van zijn geest veilig wil verankeren aan dogma's als dukdalven, kan beter elders gaan kerken. Het erkennen van ons onvermogen de waarheid, elkaar of onszelf echt te kennen houdt ons bij elkaar. Wanneer zoals in ons tafelgebed alleen God weet wat in mensen omgaat, geven we onszelf en elkaar altijd het voordeel van de twijfel. Ofwel de absolutie op basis van erkenning van de menselijke beperkingen. “Ken je mij, wie ken je dan? Ken je mij beter dan ik...” zingt de dochter van onze huisdichter Oosterhuis, en schrijft Cor van Bree in zijn hoopgevende bijdrage over kennen en gekend worden. De waarheid zal altijd schuilgaan achter een sluier van onzekerheid. En de ware essentie van mensen wordt niet alleen door een mondkapje voor ons verborgen. Zelfs wanneer we, zoals Rob Brussee terecht hoopt, elkaar weer van aangezicht tot aangezicht kunnen ontmoeten, zullen we moeten onderkennen dat we nooit een volledig inzicht zullen kunnen krijgen in wat er in de ander, en in onszelf omgaat.

De fundamentele onzekerheid omtrent alles en iedereen mag overigens geen aanleiding zijn om de dingen schouderophalend te laten voor wat ze zijn. Of om onze interesse in wat in anderen en in onszelf omgaat te verliezen. We staan met de steen der kennis aan de voet van de berg der onwetendheid. En onze opgave als mens is om die steen omhoog te duwen. In de wetenschap dat hij op de meest onverwachte momenten weer naar beneden rolt. Stoppen we met duwen, dan stoppen we met onze ontwikkeling als mens. Want al krijgen we de steen nooit boven, al duwend worden we wel sterker. Wat u laat twijfelen, maakt u wijzer.

Wijzer worden we daarom van de twijfels die Jan Delhaas oproept met zijn artikel over de nooit definitief te beantwoorden vraag wie of wat Jezus nu eigenlijk is. Met die vraag lift de vraag mee wie God is, en wie en wat wijzelf zijn. Dat zijn stenen waar we eeuwig tegen zullen moeten blijven duwen. Wat overigens geen onplezierige bezigheid hoeft te zijn.

Ook Wim Kuin duwt met zijn kunst voortdurend tegen de steen de kennis zonder de illusie te hebben ooit over de top van de berg der onwetendheid heen te kunnen kijken. Er met anderen over in gesprek gaan, de verbanden met je opvattingen, de politieke en religieuze basis bij jezelf herkennen en bij anderen onderkennen maakt dat gezwoeg rijker en zinvoller.

Maar dan komt u bij de titel van de bijdrage van Joop Maat: “Onbekend

maakt onbemind”. Dat zet de acceptatie van onbekendheid weer op losse schroeven. Al lezende echter zult u ervaren dat de boodschap van Joop is dat je van mensen die volstekte vreemden voor je waren gaat houden wanneer je, al je vooroordelen thuislatend, op reis gaat om ze te *leren* kennen. Zoals Lex van Wijngaarden steeds meer van het hem omringende landschap gaat houden door de verhalen die erin verborgen zitten te leren lezen. En zoals de werkgroep duurzaamheid ons helpt inzien welke verborgen schatten er schuil gaan achter het onze stad omringende platteland en in welke stedelijke noden die kunnen voorzien.

Over verborgen schatten gesproken: de grootste daarvan zijn verborgen onder de mensen om ons heen. In zijn inspirerende bijdrage vertelt René Fraters ons over de verborgen 36 rechtvaardigen waar het hele universum in de Chassidische traditie op steunt. Iedereen om ons heen kan er een van zijn. Hun betekenis kan daarmee niet zonder hun onbekendheid. Niet zoals de anonieme beampte waarover ik verder in dit blad schrijf onbekend moet blijven omdat niet hij, maar het instituut waarvoor hij werkt aan het woord is, maar omdat het goed is om te beseffen dat iedereen één van die steunpilaren van het Al kan zijn. Zoals de mensen achter de inkognito bereide maaltijden waar Monique van der Gaag over schrijft. Monique, waarvan nu iedereen na lezing van dit blad weet, dat ze Repelsteeltje heet.

JESUS INCOGNITUS

Jan Delhaas

In januari stonden een aantal thema's uit het Marcus-evangelie op de rol. Centraal stond de relatie van Jezus met mensen om hem heen, zoals de vertegenwoordigers van religieuze facties die heftig met hem in discussie gaan (Japke van Malde) of Jezus' familie die hem met dwang naar huis wil halen, omdat ze vindt dat de godsdienst hem naar het hoofd is gestegen (Cor van Bree). Andere mensen die Jezus ontmoet zijn bezeten van demonen (Karin van den Broeke) en natuurlijk mochten zijn leerlingen in de serie niet ontbreken (Rob van Waarde). Ik mocht de serie beginnen.

Aanvankelijk wilde ik kiezen voor Jezus en de zieken. In een aantal verhalen, waarin wordt verteld dat Jezus zieken geneest, valt op dat de identiteit van Jezus een probleem is. Wie is Jezus? Volgens hemzelf? Volgens Marcus? De evangelisten Matteüs en Lucas zijn daarover helder. **Matteüs** profileert Jezus als de koning van de Joden. Al aan het begin van zijn boek krijgen we te horen dat de magiërs uit de Oriënt op de

verkeerde plek zoeken als zij in het paleis van Herodes belanden. Ze vinden de pasgeboren koning, wiens gesternte ze hebben aanschouwd, niet in Jeruzalem, maar in een huis in Bethlehem. Een politiek statement! **Lucas** doet er niet voor onder. De engel Gabriël (gaber van god!) vertelt de net uitgehuwelijkte Maria dat haar te verwachten zoon een groot man zal zijn die zoon van de Allerhoogste zal worden genoemd. De Eeuwige zal hem de troon van zijn vader David geven. Zijn koningschap zal niet eindigen. Bij Lucas is Jezus zich zeer bewust van zijn rol. In de synagoge van Nazareth maakt hij zichzelf bekend als een bevrijder van al die mensen die om wat voor reden ook hun vrijheid zijn kwijtgeraakt.

Al lezend in het **Marcus**-evangelie voel je een spanning tussen wat Marcus vertelt over Jezus in de omgang met de mensen die hij tegenkomt en de trompetstoot waarmee hij zijn evangelie begint: '...evangelie van Jezus Christus, zoon van God'. Dat 'zoon van God' staat in de laatste uitgaven van Nestle-

Aland (de Griekse tekst van het Tweede Testament) tussen haakjes. Een aantal handschriften waarop de tekst van Marcus is gebaseerd hebben die toevoeging niet, anderen wel. Welke is betrouwbaar? De Naardense Bijbelvertaling laat de toevoeging weg, de NBV weer niet. Marcus laat het wel weer terugkomen in wat volgt. Als Johannes Jezus doopt dan vertelt Marcus dat Jezus zelf het visioen heeft van de neerdalende Geest en een stem uit de hemel hoort die zegt: 'Jij bent mijn geliefde Zoon, in jou vind ik vreugde'. Mijns inziens is dat exclusieve informatie voor de lezers van zijn 'goed nieuws'. Ik denk dat Marcus daarmee te kennen geeft waar hij zelf staat in relatie tot Jezus van Nazareth. Dat is geen dogmatische positie, maar een vertrouwens-/geloofskwestie. De mensen die Jezus tegenkomen moeten nog ontdekken wat voor vlees ze met Jezus in de kuip hebben.

De kerk heeft er intussen wel een dogma van gemaakt: Jezus is de Zoon van God. Einde discussie.

Het kerkelijk credo is de plek waarin het werd vastgelegd en hele generaties gelovigen zeiden en zeggen het na: “ik geloof in Jezus Christus, Gods eniggeboren Zoon”.

Van de weeromstuit zeggen anderen: “Wat een onzin, zoon van God. Jezus was een heel goed mens. Maar daarvan kennen we er meer in de menselijke geschiedenis.”

Heel lang gold dat voor joden de ‘ontjoodsing’ en de verering van de joodse Jezus als zoon van God door christenen een (een!) reden was zich van Jezus af te keren. Voor joden zou de verering of onderwerping aan een sterfeling fundamenteel verwerpelijk zijn. In het verhaal van Esther is Mordechai daarvan een treffend voorbeeld. Alle hoge hofambtenaren vielen als hij langskwam op de knieën voor Haman, de antisemiet. Alleen de jood Mordechai bleef recht overeind staan. Er is echter reden om deze aannames te nuanceren. Ik kom daar straks op terug.

Ondanks zijn klarenstoot in het begin en de stem uit de hemel bij het omhoogkomen van Jezus uit de Jordaan, gaat Marcus zuinig om met het gebruik van titels voor Jezus. Volgens nieuwtestamentici bedient Marcus zich van ‘het geheim’ als stijlmiddel voor het vertellen van zijn verhaal over Jezus. Die titelzuinigheid is in de kerkelijke traditie niet meer terug te vinden. Lieddichters kunnen er wat van! Oosterhuis maakte het lied ‘Negenentwintig namen van Jezus van Nazareth’, bijzondere titels voor een opvallend mens met dan toch en ineens: Zoon van God! Zoals hij dat ook doet in zijn ‘Die naar menselijke gewoonte’. Ook daar wordt Jezus weer neergezet als mens, een bijzonder mens, met een menselijke afkomst, maar dan ook ineens: ‘die ook zoon van God genoemd wordt.’ Oosterhuis wil dat kennelijk niet onvermeld hebben. Ook Philip Nicolai, verantwoordelijk voor tekst en melodie van ‘Hoe helder staat de morgenster’ (Liedboek 518) kan er wat van. Tussen allerlei ‘schitterende’, intieme en bijbelse titels voor Jezus verschijnt dan toch ook ‘zoon van God’ in vers 5:

*Voor Gij de wereld hebt gemaakt,
heeft mij uw liefde aangeraakt,
mijn sterke held, mijn Vader.
Uw Zoon komt tot mij, kiest mij uit,
hij is mijn liefste, ik zijn bruid,
ik treed hem zingend nader.
Hij de mijne,
die het leven mij zal geven
hoog daarboven,
eeuwig zal mijn hart hem loven.¹⁾*

Marcus pakt het zuiniger aan. Hij gaat niet plankgas met die titels voor Jezus. De bezeten man uit het eerste hoofdstuk van Marcus roept Jezus toe dat hij wel weet wie hij is: de heilige van God. Jezus legt de boze geest, die de man in de tang heeft geagiteerd het zwijgen op. Even later geneest Jezus een man met huidvraat. Hij doet hem het dringende verzoek zijn mond daarover te houden. Wat vervolgens niet gebeurt. En geef de man eens ongelijk. Ook op andere plaatsen in Marcus’ evangelie probeert Jezus om niet herkend te worden, zijn identiteit te verbergen en zelfs uit zijn slof te schieten als iemand hem ‘zoon van God’ noemt. Intussen roepen onreine geesten, demonen en een Romeinse centurio vrolijk dat Jezus Zoon van God is.

Dat Marcus omzichtig omgaat met de titel ‘zoon van God’ zou zomaar eens te maken kunnen hebben met de luisteraars en lezers van zijn tijd. Mensen geboren in een **hellenistische** context zouden als ze horen spreken over Jezus als zoon van God, direct kunnen denken aan veel wijze mannen, kunstenaars en politici die hun inspiratie van God hebben gekregen. En bij het horen van de gezangen van Jezus zouden ze zomaar kunnen denken aan de wonderdoeners uit de eigen Griekse context, die een goddelijke status kregen en vereerd werden. Anderen zullen bij de titel

‘Zoon van God’ spontaan aan de keizer van Rome hebben gedacht. Ook hij had een goddelijke status.

Joodse oren hoorden in die tijd weer wat anders. Bij de uitdrukking ‘zoon van God’ hoorden ze regels uit psalmen, uit de profetie. Bij het verhaal van Jezus’ doop zou de associatie met Psalm 2 voor de hand kunnen liggen. In die psalm wordt de koning van Israël Gods zoon genoemd. En wordt Israël als volk ook niet ‘kind van God’ genoemd? Mozes moet van de ENE tegen de farao zeggen, Israël – ‘mijn zoon’ – te laten gaan. Als Marcus de titel ‘zoon van God’ gebruikt kan Jezus door joden van zijn dagen gezien worden als een koninklijke afstammeling in de Davidische lijn, als een rechtvaardige en vrome man. Sommige joden zullen echter verbaasd hebben opgekeken bij de combinatie van de titel messias/Christus met de titel ‘zoon van God’. Zou Jezus als zoon van God dan ook de verwachte Gezalfde zijn die Israël verlossing zou brengen?

Andere joden, vooral die vertrouwd waren met de teksten van de gemeenschap van Qumran, hielden de vereenzelving van die twee figuren voor mogelijk. In Qumran geloofde men dat er een messias (gezalfde) zou komen uit het geslacht van David die ook zoon van God zou worden genoemd. Hij zou, geloofde men, een rijk van vrede stichten. Daarmee wordt duidelijk dat de titel ‘zoon van God’ niet een christelijke uitvinding is. Daarmee lijkt het erop, dat denkbeelden als in het christelijk geloof (de vergoddelijking van Jezus, Jezus als zoon van God!) reeds voor het christendom in het jodendom bestonden.²⁾

In de Dode-Zeerollen en in Grieks-Joodse geschriften komen **verlossers-gestalten** voor die goddelijke allure aannemen. Die verheerlijking zou een paradigma geweest kunnen zijn voor zowel het zelf-verstaan van Jezus als ook voor de verering die hem al vroeg ten deel viel. Nog een voorbeeld: in rabbijnse geschriften treffen we een ‘ophemeling’ van menselijke gestalten aan. Rabbi Akiva riep Sjimon bar

Kochba uit tot Messias. Dat leidde niet tot een breuk met het jodendom. Hij bleef de belangrijkste rabbijnse leider van zijn generatie.

In de milieus waar het Marcusevangelie werd gelezen werd er - kunnen we nu aannemen - niet verwonderd opgekeken bij de titel 'Zoon van God'. Waarom is Marcus dan zo voorzichtig in het gebruik ervan? De belangrijkste reden voor de aarzeling van Jezus om zich als 'Zoon van God' te laten identificeren zou kunnen zijn te voorkomen dat daarmee de aandacht voor zijn mens-zijn verdwijnt. Hij wil gezien worden als 'een van ons'. Als Jezus al een titel gebruikt dan is dat 'mensenzoon'. Dat doet hij bij Marcus veertien keer.

Marcus neemt de taak op zich te laten zien dat Jezus mens is. Dat neemt niet weg dat hij door zijn statement aan het begin van het evangelie dat Jezus Christus de zoon van God is laat zien waar hij staat. Hij is volgeling van die Jezus die soms raadselachtige uitspraken deed over zichzelf, van mening was dat hij zijn leven moest geven uit liefde voor God en zijn volk, besef had van een grote roeping. Een mens die een diepe vroomheid paarde aan een overrompelende mensenliefde en zo voor de kerken 'de leidsman en voleinder van het geloof' (Hebreeën.12,2) werd. Marcus heeft lak aan elke belijdenis, elk credo, dat ten koste gaat van Jezus'

mens-zijn. Kernboodschap van Marcus aan zijn lezers lijkt te zijn: 'Wie van jullie de belangrijkste wil zijn, zal de anderen moeten dienen, en wie van jullie de eerste wil zijn, zal ieders dienaar moeten zijn' (10, 42-43). Dat is ongekend en blijvend actueel. Zijn leerlingen was het een doorn in het oog dat deze opvatting en houding tot lijden zou leiden. Voor hemzelf, maar ook voor zijn volgelingen. De leerlingen, Petrus voorop, hadden kennelijk last van seculiere monarchale dromen: wie is de hoogste in de hiërarchie aan het hof van koning Jezus?

Het is niet aan mensen Jezus op een podium te zetten, hem de hemel in te duwen, omdat ze hem zo fantastisch vinden. Jezus wordt uiteindelijk - bij zijn doop - alleen door God 'ontmaskerd', herkend in zijn ware identiteit. Marcus vertelt zijn verhaal zo, dat als we er instappen, we voor de vraag komen te staan ons daarbij aan te sluiten. Daarvoor moet je wel terug naar Galilea, naar de Jordaan ook. Hij gaat ons voor. Daar zullen we hem zien, zoals hij heeft gezegd. 'Zien', met de ogen van God: *regard du Père*.³⁾

¹⁾ Philipp Nicolai maakte zijn lied in de vorm van een kelk, de beker als symbool voor Christus' bloed, wijn van eeuwig leven.

²⁾ Zie de artikelen van Peter Tomson en Patrick Chatelion Counet in '*De werkelijke Jezus. Jezus: Griek, Jood, mens, God.*' Redactie Patrick Chatelion. Zoetermeer 2003

³⁾ Olivier Messiaen (1908-1992), 'Regard du Père' uit: *Vingt regards sur l'enfant Jésus* (1944). Beschouwing van het kind Jezus door de Vader: volledige frase op het 'Godsthema' ('Thème de Dieu')

En God sprak: 'Dit is mijn geliefde Zoon, in Hem vind ik vreugde'.

Incognito zijn - of gezien worden?

Rob Brussee

Verhulling

Incognito betekent ‘onbekend’, ‘niet-gekend’, in-cognito. Je ‘maakt’ je ware naam of je kwaliteit niet bekend, gebruikt soms een schuilnaam. “Hij reist incognito”. De beroemde schrijver die met rust gelaten wil worden. De filmster die even verlost wil zijn van paparazzi. In zijn overweging van 3 januari jl. zegt Jan Delhaas: “Het woord ‘incognito’ functioneerde vanouds voor hoogwaardigheidsbekleders die niet herkend wilden worden’. Hij spreekt van Jezus die op diverse plaatsen probeert om niet herkend te worden. ‘Jezus wordt uiteindelijk alleen door God ‘ontmaskerd’, herkend in zijn ware identiteit’. Behalve het begrip ‘incognito’ kennen we ook nog de begrippen ‘anoniem’ en ‘pseudoniem’. Deze drie liggen dicht tegen elkaar. Hun gemeenschappelijk kenmerk is het verhullen van de werkelijkheid: het hanteren van een ‘geheim’, om welke reden ook.

Imago

De basisbehoefte van de mens als individu is tegengesteld aan deze verhulling van de persoon: we willen bovenal gezien worden, erkend zijn, de ander ook echt zien. Het Ekklesialied ‘Die zegt God te zijn’ roept het uit: ‘Laat hij tevoorschijn komen, wat hebben wij aan een naam alleen? Laat hij opstaan die wij hem zien’. Deze tot God gerichte woorden gelden net zozeer voor ons mensen: om elkaar te kennen, is de naam alleen onvoldoende.

Ons ego vraagt om bevestiging en acceptatie. Soms poetsen we daartoe ons imago zelfs op. Die behoefte gaat voor enkelen zelfs zo ver dat ze er lustig op

los jokken op social media: ze laten niet hun ware zelf zien, maar een door henzelf samengestelde ‘betere versie’, de versie die zoveel mogelijk is ontdaan van dat waar anderen hen op zouden kunnen aankijken. We willen kennelijk niet het risico lopen dat we er in de ogen van de ander minder geweldig, minder ideaal van af komen. Dus hoewel we onze naam en foto op internet plaatsen en van alles over onszelf onthullen, zijn we daarbij vaak in feite toch incognito: we onthullen niet onze ware identiteit. Zie ook het lied ‘Gij die ons in dit leven hebt geroepen’: ‘Doe ons toebehoren aan elkaar. Dat wij niet onvindbaar zijn, dicht, doelloos, dood, in schijn gevangen’. We maken onszelf zo in feite niet-gekend. We behoren dan niet toe aan elkaar maar aan de leugen.

Angst

Met onze basisbehoefte van gezien worden en erkend zijn, wringt inmiddels de rol van het internet: wie zichzelf zichtbaar maakt en de nek uitsteekt in social media of anderszins op dat internet, loopt het serieuze gevaar om daar afgebrand te worden en soms ook bedreigd. We moeten dus strijden ‘tegen de code van de terreur’ (uit het lied ‘Bomen schreeuwen niet’). Helaas, het is waar: ‘Hoog te paard rijdt onrecht langs de wegen, zijn zegeningen: vuur en zwaard’ (uit het lied ‘Niemand veilig’). Maar wij moeten zijn ‘Mensen met rechtvaardige handen. Mensen met harten onverdeeld, afgekeerden van schijn en leugen. Mensen onkreukbaar, met licht geladen; die doen het goede dat moet gedaan, dat slag dat vraagt en vecht om hem, dat hem wil zien met ei-

gen ogen’ (uit het lied ‘Een lied naar Psalm 24’).

Steeds vaker horen we van mensen die in hun schulp kruipen omdat ze de prijs van het internetgevaar te hoog vinden. Denk aan leraren: niet allemaal zullen ze net zo onbevangen als vroeger hun maatschappelijke opvattingen of kanttekeningen willen of kunnen wisselen met hun leerlingen. Een enkele foto met een mobieltje is immers al voldoende: het digitale volksgericht voltrekt zich, en het slachtoffer heeft geen leven meer. Een beangstigende ontwikkeling. Dan maar behoedzaam verder, elk risico mijndend, zonder ook maar iemand te ‘kwetsen’? Als een grijze muis, bijna een anonymus? Met wijde bogen om mogelijke stenen-des-aanstoots heen? Misstanden maar niet meer benoemen? Nee, want: dan wint de angst, de terreur. Het bizarre is hierbij, dat juist het onderwijs de leerlingen zou moeten oefenen in kritisch en vrij denken en redeneren. Als dat onderwijs feitelijk op slot gaat en niet meer in vrijheid en veiligheid prikkelt tot zelfstandig denken, zouden we heel veel verliezen. Gelukkig zien velen dat ook in, en lijkt het nu nog om incidenten te gaan. Maar we moeten er buitengewoon alert op blijven. We moeten onszelf kunnen laten zien en laten horen zoals we zijn.

Linkerhand en rechterhand; naamloze liefde

Soms is het in moreel opzicht beter om wel incognito te handelen, maar doen we dat niet. Mensen willen vaak laten zien dat ze goed doen, giften verstrekken, weldaden bewijzen. Dat zit in ons

Schola op zondag 6 september 2020, opening academisch jaar

systeem van erkenning en bevestiging zoeken, in onze ‘hardware’. De interactie met de mensen om ons heen is een wezenskenmerk van de menselijke soort. De linkerhand wil dan wel degelijk laten zien wat de rechterhand doet. Zie Matteüs 6:3-4: ‘Als u goed voor iemand bent, houdt het dan geheim. Laat uw linkerhand niet weten wat uw rechterhand doet. Uw Vader ziet wat er in het verborgene gebeurt en Hij zal u ervoor belonen’. Als je je tegenover anderen laat *voorstaan* op je goede daden, jezelf dus verheft boven de ander, heb je in feite iets ‘gekocht’ in plaats van geschonken.

Een mooi voorbeeld van een kracht die geen naam zoekt, geen naam nodig heeft, anoniem wil blijven, is de liefde: ‘Naamloos schooiert liefde langs de wegen, maar vindt in mensen rust en duur’, zingen we in de Ekklesia. De overbekende tekst van 1 Korintiërs 12 zegt onder andere: ‘Liefde is: niet jaloers zijn, niet vertellen hoe goed je bent, jezelf niet belangrijker vinden dan een ander’ (vers 4).

Corona en Ekklesia: de cognitie onder druk?

Zakken we als Ekklesiagangers in Coronatijd weg in een incognito-status, nu we elkaar nauwelijks nog zien van aangezicht tot aangezicht? Worden we door elkaar steeds minder ‘gekend’? In de huidige pandemietijd zien we elkaar nog maar sporadisch. Daarbij houden we afstand om elkaar en onszelf te ontzien. En die manier van leven doet pijn. Nu al een jaar lang (met korte onderbrekingen), en het is nog niet klaar. We verbergen ons achter mondkapjes en

maken ons daarmee tot op zekere hoogte onkenbaar, in-cognito. We zien van elkaar alleen nog de ogen, en niet meer de mond, neus, en andere gelaatskenmerken. Het gelaat heeft tientallen spieren om allerlei gemoedstoestanden uit te drukken. Maar die spieren zien we nu niet in werking. ‘De ogen zijn de spiegel van de ziel’. Maar uit de ogen *alleen* kunnen we niet eenduidig een gemoedstoestand afleiden. We hebben pas echt ‘cognitie’ van elkaar wanneer we elkaar volledig kunnen aanschouwen, dus door het samenspel van gelaat en ogen. De natuur heeft ons behalve met vele gelaatsspieren ook toegerust met een verfijnd vermogen om gezichten te ‘lezen’ en te interpreteren, in een fractie van een seconde. Worden we daarin belemmerd, dan heeft dat impact op de werking van ons gevoelsleven. Daarom ook is het van zo groot belang dat we elkaar in de Ekklesia fysiek kunnen ontmoeten, en verlangen we vurig naar het moment waarop dit weer op een veilige manier mogelijk is. Dan pas kunnen we onze menselijkheid weer werkelijk invullen in volledige overeenstemming met onze natuur.

Het wringt nu aan alle kanten. Maar incognito voor elkaar, onbekend, ongekend, worden we in de Ekklesia zeker niet: we kennen elkaar immers goed, vaak al tientallen jaren. We kijken dwars door mondkapjes heen, weten welke gelaatsuitdrukking daarachter schuil gaat. Ontmoeten doen we elkaar alleen wel veel minder nu. En op andere manieren. Maar we zakken daardoor niet geleidelijk weg in een incognito-toestand. Ik heb goede hoop dat we in

de loop van dit jaar weer stap voor stap wat sociaal leven kunnen gaan genieten, en dan halen we heel snel in wat nu *on hold* staat. Ik twijfel daar niet aan. Onze kennis over elkaar is goed opgeslagen en daardoor ook snel weer te activeren. We worden niet stap voor stap vreemden, onbekenden, ongekenden voor elkaar: we blijven verbonden met elkaar, zeker nu: we zijn ons meer dan ooit bewust van het waardevolle van al die verbindingen!

We zullen zijn veranderd

Wanneer we dan uiteindelijk toch weer samenkomen als vanouds, in het magische zonlicht dat door de Hooglandse vensters binnenvalt, zullen we allemaal wel zijn veranderd, want deze periode hakt er op allerlei manieren in. Op verdrietige manieren. Voor onszelf, maar zeker ook voor onze kinderen en kleinkinderen, die een zware worsteling doormaken. Maar ook op goede manieren: we ervaren weer wat er werkelijk toe doet in het leven. We wisten het altijd wel, maar zagen het inmiddels als vanzelfsprekend. Nu zijn we ons er veel meer van bewust. En dat kan ons helpen, zoals bij het uitstippelen van de koers die onze samenleving voortaan zou moeten varen.

Het voelt altijd en onmiddellijk goed om samen te zijn, te zingen, te lachen, elkaar te zien en te spreken van aangezicht tot aangezicht, lief en leed te delen, er voor elkaar te zijn als nood zich aandient. Allemaal zaken die ons mens-zijn zo bepalen dat er geen ontkomen aan is: dit zijn de waarden die *onze essentie* vormen. We weten dat tot in onze vezels, we hoeven er niet over na te denken. Maar we zullen ons niet opnieuw aan elkaar hoeven voor te stellen, want we zijn in deze pandemietijd voor elkaar niet incognito geweest, ondanks alles.

Naar meer ruimte voor empathie

Wat nu wel steeds duidelijker wordt, is dat de samenleving als geheel een probleem heeft dat raakt aan onze behoefte om te zien en te weten wie we tegenover ons hebben: de overheid is voor de burgers steeds onzichtbaarder, onkenbaarder geworden. Voor sommigen werd zij ook nog eens eerder een tegenstander dan een medestander en be-

De Schola op
zondag 19
april 2020,
Beloken
Pasen

scherm. Een gevaarlijke ontwikkeling, die nu gelukkig breed wordt gezien en benoemd. Een overheid die ons door haar algoritmen perst maar ons niet meer ziet als individuen, is een overheid die haar ware taken niet goed kan vervullen: werkelijk dienstbaar zijn aan de burger, aan de samenleving. Een overheid zonder menselijk gezicht, als het ware anoniem. Dit moet echt anders. De roep om de menselijke maat wordt steeds sterker. Ik las in Trouw (26 januari 2021, p. 10): 'Mensen willen geen formulier invullen, maar iemand spreken die empathie toont'.

Dat is het sleutelwoord: *empathie*. Een anonieme algoritme-overheid kan geen empathie tonen: voor haar is het individu opgegaan in de grote getallen. De behandeling van de burger verloopt langs gegeneraliseerde lijnen. Het individuele geval, de individuele nood is daaraan geofferd. Gelukkig ziet men nu in brede kringen in, dat we het zo ver niet hadden mogen laten komen. De overheid moet weer een gezicht krijgen, haar anonimiteit verlaten en de burger als individu behandelen. Zonder empathie kunnen we niet: zoals gezegd, willen we vooral gezien, herkend en erkend worden. Voor de overheid willen we allesbehalve incognito, anoniem zijn. Geen nummer.

Bemoediging vanuit de Ekklesia-liederen: een Naam

Als Schola-lid leef ik als het ware met en vanuit de liederen van Huub Oosterhuis. Enkele teksten kwamen in het bovenstaande al langs. De liederenbron is onuitputtelijk. Diverse liedteksten geven mij in deze coronatijd steun en hoop, en

ik popel om als lid van de Schola weer uit volle borst in de groep mee te kunnen zingen.

Te midden van alle turbulentie om ons heen en in onszelf, kan ik wat rust vinden en vertrouwen ontwikkelen door tekstfragmenten als hierna afgedrukt op me in te laten werken. Teksten die mij laten voelen dat ik gezien word. Dat er een Kracht, een Grote Empathie met mij meegaat dwars door ook deze moeilijke tijden. Dat ik een Naam heb, ge-kend word. Ik noem ze hieronder:

'Op elk van ons houdt Gij uw oog gericht; en niemand, of hij heeft een naam bij U, en niemand valt, of hij valt in Uw handen, en niemand leeft, of hij leeft naar U toe. (...). Wij gaan de wereld door met dichte ogen. Maar soms herinneren wij ons een naam.'

'Dan denk ik dat Gij liefde zijt en eenzaam en, in zelfde wanhoop, Gij mij zoekt zoals ik U.' (Gerard Reve)

'Tastend naar wie met mij gaande'

'Eeuwig nu zijn onvervreemdbaar Gij in mij en ik in U'.

'Nooit meer zonder reisgenoot.'

En ik vermeld graag ook mijn favoriete tekstfragment-van-het-vertrouwen, uit het Oosterhuislied 'Lied van alle dagen':

'Maar er was daglicht, alle dagen, wat ook gebeurde, alsof wij liepen over een onzichtbaar weefsel, boven de afgrond gespannen, dat niet scheurde. Nooit werd iemand weggetild uit de tijd.'

Maar soms even wordt het lijden opgeschort of dragen mensen het samen. Zo zouden wij moeten leven'.

Hoop als opdracht

'Hoe ver is de nacht?'. Onze Ekklesia-liedteksten voeden de hoop. En dat is ook *onze opdracht*: er is voor ons in de Ekklesia - gelukkig - geen andere weg dan die van de hoop. 'Wanhoop niet, het water zal stenen breken'. En ik weet zeker: het komt goed. Natuurlijk komt het goed. Immers: 'De morgen komt, zegt de wachter' (uit het lied 'Wachter hoe ver is de nacht'). 'En in een dichtbij verschiert worden (...) uit kreten van nood, nieuwe woorden geboren, nieuwe stemmen vernomen tegen goden van dood' (uit het lied 'Op zeven tronen'). In afwachting daarvan: behoud het mooie en goede van alles wat er ook is, geniet van de natuur en van de voorzichtige voortekenen van de naderbij schuifelende lente (zoals het veranderende licht, de langere dagen), en kijk te midden van alle beperkingen extra naar elkaar om, ook al is het overwegend digitaal. Zodat we elkaars namen blijven vasthouden en we elkaar allesbehalve ontkennen. Straks komen we toch weer 'thuis', en dan: 'Wij zullen zingen, lachen, gelukkig zijn', zo belooft ons het lied 'Als God ons thuisbrengt'.

Nog even, houd moed, en dan kunnen we weer 'vliegen op eigen kracht' (uit het lied 'Die mij draagt op adelaarsvleugels'). Met deze woorden zijn wij vaak in de Hooglandse heengezonden, de wereld in. En straks klinken ze weer, na een 'ouderwetse' dienst, en galmen ze weer na in de gewelven. ■

Cor van Bree

Kennen en gekend worden

Het begrip ‘incognito’ associëren we al gauw met vorstelijke of andere hooggeplaatste personen, bijvoorbeeld met (toenmalig) Prinses Beatrix die onherkenbaar gekleed (dacht ze althans) met majoor Bosshardt van het Leger des Heils de Amsterdamse Walletjes bezocht. Op het moment van dit bezoek was ze dus incognito, ‘onbekend’ zoals het Latijnse woord betekent; daarbuiten konden we haar zien zoals ze ‘werkelijk’ was: als Prinses der Nederlanden. Of was ze misschien juist dan incognito en was ze werkelijk wie ze was, toen ze die avond op de Walletjes liep? En is dat met ons ook niet zo: zijn we werkelijk altijd onszelf, lopen we niet al te vaak in vermomming rond? Spelen we niet te vaak het spel dat de maatschappij van ons vraagt?

Ja, wie zijn we eigenlijk? We hebben sterk de neiging te denken dat we wat zijn, een mens met een bepaalde geaardheid en karakter. Als we het niet goed weten, dan is er wel een psychologische test die ons behulpzaam kan zijn. Bijvoorbeeld: als u kritiek krijgt, hoe reageert u dan, en dan volgen er een paar keuzemogelijkheden. Maar komen we zo wel echt te weten wie of wat we zijn? Misschien is een mens niet meer dan een plaats in een relationeel netwerk, volgens wat (in psychologie of filosofie) een topologische definitie genoemd wordt (Grieks *topos* ‘plaats’). Zeker in deze tijd van ‘social media’ moet ons dit aanspreken. Let wel: het is niet zo dat iemand die plaats *inneemt*, nee, zij/hij *is* veeleer die plaats. Beantwoordt dat niet aan onze ervaring? We hebben relaties en in al die relaties ‘zijn’ we weer anders: ‘vader’, ‘moeder’, ‘collega’, ‘ondergeschikte’, ‘autochtone Nederlander’, ‘protestant’ of ‘katholiek’ enz.

Wat hiermee op losse schroeven komt te staan, is het tegenwoordig populaire idee van ‘identiteit’. Dat suggereert dat we echt iets zijn: we *zijn* vader, moeder, collega, ondergeschikte enzovoort. Maar identiteiten zijn in de loop van ons leven ontstane projecties waarin we onszelf en niet te vergeten de ander vastleggen, tenminste proberen vast te leggen. We zijn altijd meer dan vader, moeder, collega, ondergeschikte enz. En de ander is altijd meer dan waar wij haar/hem in eerste instantie voor aanzien. Ook het begrip ‘originaliteit’ komt op losse schroeven te staan: als iemand tot iets nieuws komt, dan is dat altijd in samenwerking met of in reactie op anderen. In je ééntje kun je geen Nobelprijswinnaar worden.

Ik herinner mij van mijzelf een ervaring waardoor ik iemand opeens anders ging zien. Je zou het een diepte-ervaring kunnen noemen. Het betreft mijn moeder die voor mij altijd ‘mijn moeder’ was en als zodanig deel uitmaakte van mijn leven. Totdat ik haar opeens zag als iemand die een eigen leven had, met eigen zorgen en verlangens, en als iemand die niet slechts in relatie tot mij als haar kind stond. Dat *wist* ik allemaal natuurlijk al lang maar toen *zag* ik het ook. Ogen kunnen we hebben en niet zien, om het bijbels uit te drukken. Ik zag dat ze een eigen, van mij verschillende plaats innam of was. Omgekeerd kun je ook jezelf als vastgelegd ervaren. Je wordt bijvoorbeeld voor een taalkundige aangezien (wat mijzelf natuurlijk nogal eens overkomt). Maar dat kan storend zijn omdat je ook wel eens iets anders dan taalkundige wilt zijn. Soms vind ik het niet erg om ergens ‘incognito’ te zijn.

Zo doorredenerend komen we bij de vraag terecht: ben ik dan in de grond

van mijn bestaan eigenlijk niets? Een lege plaats die door relaties wordt ingevuld en op zijn beurt andere plaatsen invult? Is er dan slechts dat netwerk dat in een eindeloze wisselwerking zich ontwikkelt? Ben ik dan niet meer dan een naam plus een geboorte- en ten slotte ook een sterfdatum? Nergens moet ik zo vaak die geboortedatum noemen als bij de huisarts en in het ziekenhuis. (Overigens goed natuurlijk: dan gaan ze je niet voor iemand anders aanzien.) En het blijft niet bij de geboortedatum: soms denk ik dat ik intussen een lange opsomming van codes en wachtwoorden ben geworden. Is er iets in mij wat dieper gaat dan mijn coördinaten van tijd en ruimte? Zo niet, dan ben ik altijd en overal incognito, een incognito dat een niets verbergt, en verliest het begrip zijn zin.

Deze conclusie strijdt met de ervaring die we allemaal hebben, namelijk dat we iets of iemand zijn, een unieke persoon. Misschien ervaren we dat nog het meest, en op een vervelende manier, als we ons schamen. Dan hebben we wat te verbergen, maar helaas, het komt aan het licht. We verliezen ons incognito. Schaamte, het is de eerste menselijke emotie die in de Bijbel genoemd wordt: bij Adam en Eva als ze van de vrucht van de boom gegeten hebben. Er wordt altijd van de ‘zondeval’ gesproken maar ‘schaamteval’ zou beter zijn. Adam en Eva worden zich van hun naaktheid bewust en verbergen zich: ze schamen zich weg. Een merkwaardig gegeven: het zijn nu niet bepaald die lichaamsdelen die voor onze persoonlijkheid het meest karakteristiek zijn, die verborgen moeten worden. Welke symboliek gaat daarachter schuil? Waarom kost het ons moeite om ons ‘bloot te geven’? Hoe dan ook, sinds die tijd hebben we wat te verbergen; er is dan toch een ‘zelf’. En

Masaccio (1401-1428)

De verdrijving van Adam en Eva uit de Hof van Eden

1426-28, fresco, 208 x 88 cm,

Brancaccikapel, Santa Maria del Carmine, Florence

worden? Blijven we liever tot het einde toe incognito? Ja en nee. Ambivalentie dus! Er is gelukkig de vriendschap. Ik kwam een uitspraak van Toon Hermans tegen: een vriend is iemand die alles van je weet en toch je vriend wil zijn. Daar zit veel in, maar iemand die 'alles' van je mag weten? Houden we ook niet veel voor onszelf verborgen? Maar de vragen kunnen nog verder gaan: weten we eigenlijk zelf wel wie we zijn? Is wat we als ons zelf beschouwen, niet een groot incognito? In de Bijbel zijn 'kennen' en 'gekend worden' vaak voorkomende begrippen. Denk aan Psalm 139: 'u kent mij, u doorgrondt mij'. De 'netwerk-theorie' is de Bijbel niet vreemd: een centraal gegeven daarin is immers de relatie van de mens tot God en tussen de mensen onderling. Ook bij de diepzinnige apostel Paulus vinden we deze thematiek terug. In het beroemde 1 Korintiërs 13 zegt hij dat we nu nog door een spiegel in een raadsel zien, dat hij (Paulus) nu op een onvolmaakte manier kent maar dan, straks, helemaal zal kennen 'zoals ik zelf gekend ben'. Ons weten en begrijpen, ook wat onszelf betreft, is wazig (alsof we zien door een verweerde spiegel): we weten nog niet wie we zijn. We blijven incognito, onbekend, ook voor onszelf totdat we voor onszelf, en voor elkaar, definitief *cognita* of *cognitus* 'gekend' zullen zijn. Zoals God ons al lang kent.

In ons zoeken naar wie we zijn, zijn we dus 'onaf'. We zijn niet restloos bepaald door alles wat onze 'identiteit' uitmaakt; ons zelf zit niet vast in alles wat ons kan benauwen maar staat open naar de toekomst. In de toekomst liggen mogelijkheden waardoor we onszelf beter leren kennen. Het nog onvoltooid zijn is een thema dat vaker in de brieven van Paulus voorkomt. Het is ook een thema dat uit het existentialisme bekend is. De

mens is niet een *être en soi* 'zijn in zichzelf' maar een *être pour soi* 'zijn voor zichzelf' (Sartre). We zijn nooit wie we zijn. We projecteren ons voortdurend de toekomst in en dat blijven we (behalve als we ernstig ziek worden) tot het einde toe doen. Zo gezien is 'een voltooid leven' iets onmogelijks; het projecteren is in principe eindeloos, met positieve en negatieve kanten. Maar voor Paulus is er een definitieve voltooiing; daar wachten we op, bij alles wat we doen, en met ons wacht de hele wereld daarop (zie Romeinen 8 :19). We worden dan wie we zijn en zoals God ons al kent. Tot die tijd ligt volgens de Brief aan de Kolossenzen ons leven met Christus *verborgen* in God. In het denken van Paulus reikt de voltooiing tot over de dood heen.

Meteen nadat Paulus zijn grootse gedachten heeft ontvouwd, keert hij terug naar dit leven, hier en nu, op deze aarde en laat hij erop volgen: 'Zo blijven dan: geloof (vertrouwen), hoop en liefde, deze drie, maar de meeste van deze is de liefde'. Daar moeten we het in alle voorlopigheid mee doen. En we zouden eraan kunnen toevoegen: de centrale van de drie is de hoop, de hoop dat we onszelf en elkaar zullen kennen zoals we gekend zijn.

[Uiteraard ben ik in het bovenstaande gevoed door allerhande literatuur. Omdat ik alles op een eigen manier heb begrepen en verwerkt, noem ik nog slechts een paar namen uit de geschiedenis van de filosofie: Gottfried Wilhelm Leibniz (18^e eeuw), Alfred North Whitehead, Jacques Lacan, Gilles Deleuze (20^e eeuw)].

dat 'zelf' onttrekt zich aan het netwerk; het is een eenzaam zelf. En niets is er erger dan wanneer we juist in die eenzaamheid ontdekt worden; we schamen ons ervoor omdat we het gevoel hebben te kort te schieten, als de medemens die we zouden moeten zijn. Dus misschien zit onder de schaamteval dan toch een diepere *zondeval* verscholen: de schaamte verbergt een tekort dat ons zelfbeeld aantast. En hoewel we een eenzaam zelf zijn, zitten we in dat tekort, in onze schuld en schaamte, en misschien nog het meest in onze diepste, vaak heimelijke verlangens, toch aan het netwerk vast. In de Ekklesia is er wel eens discussie geweest of en hoe we een voor ons vreemde bezoeker moeten benaderen. Hoe heten we haar of hem welkom? Behoedzaamheid is geboden: je kunt iemands incognito doorbreken en dat geeft de betreffende persoon nu juist bescherming. Probeer naderbij te komen maar breek niet in.

Maar willen we dan toch niet gekend

Onbekend maakt onbemind

Joop Maat

Onbekend maakt onbemind' is een zegswijze die nogal eens gebruikt wordt. Of de uitspraak waar is, is een ander verhaal. Je kunt ook uitgekeken zijn op het alledaagse bekende, en reikhalzend uitkijken naar het nieuwe, het onbekende. Maar goed, in mijn vroege jeugd was het katholicisme, de katholieke kerk en alles wat daarmee samenhangt, voor mij totaal onbekend. Katholieken gingen naar een andere school dan de School met de Bijbel, waar ik naar toe ging, en dat impliceerde min of meer dat die andere school zich dus niet op de bijbel baseerde. De geschiedenislessen die ik kreeg op mijn school waren ook zeer duidelijk: Ons land had zich onder aanvoering van de protestante Oranjes bevrijd van het Spaanse (en dus katholieke) juk. We hadden ook geen katholieke vrienden of familieleden. Al degenen waar mijn ouders, mijn broers en ik mee omgingen, waren gereformeerd. We zagen ze in de kerk, op school en bij hen of bij ons thuis. Op de catechisatie, maar ook thuis, raakte ik bekend met de Heidelbergse catechismus, een geschrift dat weliswaar dateert uit 1563, maar niettemin nog volop gebruikt werd in de Gereformeerde Kerk, en waarschijnlijk nu nog steeds in de PKN. De Catechismus is nogal uitgesproken over de katholieken. Vooral de "Paapse Mis" moet het ontgelden. In het antwoord op vraag 80 staat dan ook onomwonden: "En alzo is de Mis in den grond anders niet, dan een verloochening der enige offerande en des lijdens van Jezus Christus, en een vervloekte afgoderij." Het laat zich raden dat alles wat katholiek was, door mij met argwaan werd bekeken, ook al viel het me soms op dat er heel leuke meisjes op de katholieke school zaten. Maar over het geheel gold zeker: onbekend en onbemind.

De katholieken hadden ook van die vreemde gebouwen, waar vreemde mannen en vrouwen woonden. Uiteraard apart van elkaar. In Voorschoten, waar ik opgroeide, was er het kleinseminarie Beresteyn en het klooster Bijdorp. Beresteyn werd bevolkt door mannen, in Bijdorp woonden alleen maar vrouwen. Zonder uitzondering waren deze mensen gehuld in bruine, dan wel zwarte lange pijen en jurken. De gebouwen waarin zij woonden stonden op landgoederen, die ommuurd waren en uitsluitend via zware ijzeren hekken betreden konden worden. Uiteraard deden mijn vrienden en ik dat echt niet, want je weet maar nooit.

Ons koopgedrag was volstrekt verzuild. De slager en de bakker, die in mijn vroege jeugd nog thuis bezorgden, waren lid van onze kerk en voor de kruidenier gold hetzelfde. Er ontstond dan ook een fors probleem, toen mijn oudere zus verliefd bleek te zijn op een katholieke jongen. De enige manier waarop dit probleem volgens mijn ouders opgelost kon worden, was dat de aanstaande schoonzoon zich tot het protestantisme zou bekeren. Hij maakte daar geen probleem van, en ging gezellig met mijn zus mee naar de belijdeniscatechisatie. Pas nu bedenk ik dat ik hem nooit gevraagd heb of hij het antwoord op vraag 80 in de catechismus kent.

Toen ik zelf was getrouwd, met een vrouw die ik al ken sinds we bij elkaar in de klas zaten op het Christelijk Lyceum, dat overigens gewoon protestants was, raakten we snel vervreemd van de kerk. We hebben nooit belijdenis gedaan, onze kinderen zijn niet gedoopt, en ik beschouwde ons jarenlang als buitenkerkelijk. We kwamen in contact met allerlei mensen, zelfs met katholieken,

en ontdekten dat zij net zo gewoon of bijzonder waren als wijzelf.

Toen sprak Ineke een keer met een uitgetreden priester, die het celibaat voor gezien hield en getrouwd was, en ze kwamen te praat over de pelgrimstocht naar Santiago de Compostella, in het noordwesten van Spanje. Het is een tocht, die mensen in de regel te voet afleggen. De oorsprong ervan ligt in een ver, rooms-katholiek verleden, toen Spanje nog voor een deel door moslims werd bewoond. Het verhaal gaat dat Jacobus in Santiago is gestorven en dat zijn botten daar zijn begraven. Het is waarschijnlijk net zo onwaarschijnlijk als dat Maria in Amsterdam is verschenen, maar dat doet er nu niet toe. Feit is dat de pelgrimstocht naar Santiago al eeuwenlang een bijzondere betekenis heeft. In vroeger eeuwen maakten edelen, koningen, maar ook misdadigers de lange tocht om zo de vergeving van hun zonden dan wel het kwijtschelden van een straf te verdienen.

Op een dag in het jaar 2001 besloten Ineke en ik deze tocht te gaan maken. Waarom? Misschien omdat we toe waren aan een nieuwe uitdaging, een avontuur. Want met het lopen van lange afstanden hadden we niet echt ervaring. Het Pieterpad kenden we niet, en de Nijmeegse Vierdaagse hadden en hebben we nog nooit gelopen. We vertrokken in juli vanuit Limburg en we kwamen eind november in Santiago aan. Vier maanden lopend onderweg, met alleen een rugzak op de schouders. Voor mij was het bijzondere van deze tocht, dat hij deel uitmaakt van een eeuwenlange rooms-katholieke traditie. En, al had ik de steile leer van de Heidelbergse catechismus al jaren geleden achter me gelaten, ik had het nog niet zo

Chemin de Saint-Jacques
Le Puy-en-Velay, Conques

op katholieken.

In het beroemde bijbelverhaal over Jakob en Esau lukte het Jakob om zijn oude vader te bedriegen, doordat hij zich voor iemand anders uitgaf dan wie hij werkelijk was. Dat is meestal de betekenis die we toekennen aan het begrip incognito. Zo deed de toenmalige Prins Willem-Alexander in 1986 incognito mee aan de Elfstedentocht. Hij had zich ingeschreven als W.A. van Buren.

Maar het is niet perse nodig om je onder een andere, valse naam voor te doen om incognito door het leven te gaan. Incognito kan ook de betekenis ‘onbekend’ hebben.

Zo komen mijn vrouw Ineke en ik zo’n twintig jaar geleden als volslagen onbekenden de rooms-katholieke Munsterkerk in Roermond binnen. De mis, ja die van de afgoderij, is ten einde. We zijn de kerk ingelopen om een stempel in ons pelgrimspaspoort te vragen. We zijn onderweg naar Santiago de Compostella. De pastoor vraagt ons mee naar de pastorie, we krijgen een kop koffie en ons stempel, maar dat lijkt een bijkomstigheid. We hebben ‘ja’ gezegd toen de pastoor vroeg of wij de zegen voor de reizigers wilden ontvangen. “Maar we zijn niet katholiek”, breng ik nog naar voren. Hij glimlacht. Alsof dat er iets toe doet. Hier is de zegen voor iedereen, en niet aan voorwaarden gebonden.

Hij slaat de Bijbel open en leest het gedeelte over de roeping van Abraham: ‘Trek weg uit je land, verlaat je familie, verlaat ook je naaste verwanten, en ga naar het land dat ik je zal wijzen.’ Ik ben ontroerd. Zo’n bekende tekst in zo’n andere setting. De pastoor legt zijn handen op onze hoofden en spreekt de zegen uit.

Zo begint onze maandenlange voettocht

naar het verre Santiago de Compostella in noordwest Spanje. Wij zijn onbekenden, op weg naar een onbekende bestemming. We zijn onbekenden, maar worden op heel veel plaatsen als oude bekenden ontvangen.

Wanneer we op een koude en gure dag op de Col du Béal in het Franse Centraal Massief de gîte gesloten vinden, krijgen we van een onbekende man een lift aangeboden. Hij herkent ons als pelgrims aan de Jacobsschelpen op onze rugzakken. Hij brengt ons naar zijn huis waar we koffie krijgen, en komt al snel op de proppen met twee exemplaren van een tijdschrift met artikelen over de Chemin de St Jacques. De tijdschriften zijn ruim drie jaar oud, maar ze lagen blijkbaar voor het grijpen. Hij vertelt van plan te zijn om zelf de route naar Santiago de Compostella ook een keer af te leggen.

Een paar dagen later komen we aan in Le Puy-en-Velay. Al sinds de middeleeuwen het vertrekpunt van de beroemde Via Podiensis, één van de paden van pelgrimsroute Santiago de Compostella, is het een belangrijke pelgrimsstad. We worden bijzonder hartelijk ontvangen in de gîte van de zusters van Sint Franciscus, een hoog op de rotsen gelegen onderkomen. De volgende morgen ontvangen we met een groep andere pelgrims tijdens de mis, die speciaal voor de pelgrims wordt opgedragen, opnieuw de zegen voor onze reis.

Onbekenden kunnen aan elkaar zo veel geven. Vaak zonder dat ze dat zichzelf bewust zijn. Zo wordt er ergens onderweg aan het ontbijt in de gîte aan een andere tafel voor een jarige een vrolijk verjaardagsliedje gezongen. Het is op de ochtend van 18 september, de verjaardag van mijn broer Wim, die eerder dat jaar is overleden. Dezelfde dag, als we weer onderweg zijn, staat een klein

groepje pelgrims op het pad enthousiast met elkaar te praten. Als we ons bij hen voegen vertelt een vrouw ons, dat haar dochter juist vandaag een baby heeft gekregen. Zo raken dood en geboorte elkaar op dezelfde dag. Het ontroert me, en ik ben dankbaar dat de boodschap zo helder is: Na de dood is er (nieuw) leven!

Ook in meer materiële zin krijgen we hulp van onbekenden, voor wie ook wij onbekenden zijn. Langs de kant van het pad is vaak een Jacobsschelp te zien met een klein bordje erbij. Daar is dan bijvoorbeeld een watertappunt met “Eau Potable” of een bankje waarop we even kunnen uitrusten. Bij de ingang van een boomgaard treffen we een bak vol fruit met een houten bord ernaast. Het opschrift luidt: “Pour les pelerins”. We kunnen er vrij van nemen.

Geleidelijk raken we onder de indruk van alles wat we tijdens onze tocht ontvangen in katholieke kloosters en kerken. In de prachtige kloosterkerk van Conques wordt er speciaal voor de pelgrims die daar die nacht verblijven, tijdens de mis prachtig piano gespeeld door één van de monniken. We zijn pelgrims, onbekenden, die als goede bekenden worden ontvangen. We zijn te gast in tal van kloosters en kerken op de route en we herkennen de rituelen die zo kenmerkend zijn voor de katholieke mis. We voelen ons er thuis.

Als gelovige/ongelovige kunstenaar en boodschapper stel ik mij enkele vragen. Waarom schrijven? Waarover? En wat kan er mee worden gedaan? Moet kunst een boodschap hebben en wat is de rol van de kunstenaar in de maatschappij? Ben ik een gelovige die zijn ongelof verbergt achter een (kunst-)werk dat voor zichzelf moet spreken. Kan dat nog in onze wereld?

Kunst als dekmantel?

Wim Kuin

Trump-aanhangers bestormen het parlement in de VS. Opgehitst door leugens en racisme en een losgeslagen president. Het laat zien hoe kwetsbaar democratie kan zijn. Hoe belangrijk het is om samen op te staan voor democratische idealen. En een duidelijke lijn te trekken op het punt waar haat en verdeeldheid begint. Want ook in Nederland groeit de haat op het internet, gevoed door extreemrechtse politici die verdeeldheid zaaien, en worden er steeds extremere complottheorieën gedeeld. Niet alleen over corona. Ook over klimaatverandering. Ook over vluchtelingen."

Jesse Klaver, 6 jan 2021

Geloof en politiek

De aanhangers van Trump noemen zich christen, geloven dat god aan hun zijde is. Hoe kunnen wij in deze tijd nog geloofwaardig christen zijn? Hoe bracht Jezus zijn ideeën over het voetlicht? Hij hield een 'preek' die wij de Bergrede noemen. Ik preek niet, ik probeer kunst te maken, als lid van de Ekklesia. Liefst samen over wat ons beweegt! Bij kunst wordt vaak gesteld dat de kunstenaar niet te veel over zijn kunstwerk moet vertellen, want anders verdwijnt de magie van het werk. Werkt dat bij 'geloven' ook zo? En kunnen daardoor de Trumpisten ongestoord hun gang gaan? Kunst en politiek lijkt een taboe. Geldt dat ook voor geloof en politiek? Moet een christen niet juist altijd 'in gesprek' proberen te zijn?

Terug naar de Bergrede

Ik citeer uit een essay van Bas Heine, een intrigerend boekje 'Mens/onmens' over identiteit en politiek. Hij laat Jezus aan het woord:

"Is het een verdienste als je liefhebt wie jou lief heeft? Doen de tollenaars niet net zo? En als jullie alleen je broeders en zus-

ters vriendelijk bejegenen, wat voor uitzonderlijks doe je dan?"

En ik zeg dan meteen, als je incognito blijft weet je niet eens wie je broeders en zusters zijn. Als je niet in gesprek gaat over je kunstwerk, je geloof, je politieke opvattingen, hoe kun je dan je geloof toetsen en vernieuwen.

Heel sterk doorgedacht leidt een onbespreekbaar 'geloof' tot het uiterste, het fascistische geweld. Heeft een deel van de kerk het fascisme in het verleden niet mede gelegitimeerd en hoe is dat nu? Door corona ben ik hier weer meer over gaan denken en kom uit bij het belang van mensenrechten en regels voor 'het mensenpark', een term van de Duitse filosoof Peter Sloterdijk. Voor de expositie 'kunst in coronatijd' maakte ik bovenstaande installatie.

Graag wil ik op dit onderwerp doorgaan in een volgende Hooglandse Nieuwe. Reacties naar: [wnjkuin@gmail.com](mailto:wjnkuin@gmail.com)

Afbeelding hiernaast op pagina 14:

Zeven regels voor het mensenpark

hout en mixed media,

Wim Kuin, 2020

(Installatie met negen schilderijen, altaar gemaakt door Syrische vluchtelingen, viltstof Circulair Warenhuis Leiden, Wim Kuin 2020)

Zeven regels

Voor dit werk gebruikte ik hoofdstuk 15 en 16 uit de Openbaring van Johannes.

Plaag 1: *Alle mensen die het merkteken van het beest droegen.... kregen kwaadaardige en pijnlijke zweren.* Corona is als zo'n merkteken. Daarom **regel 1: Houd afstand!**

Plaag 2: *Het water werd bloed, ... en alle wezens kwamen om.* Oorlog is bloed. Daarom **regel 2: Duld onderdrukking niet.**

Plaag 3: *Ik hoorde de engel ... zeggen. Rechtvaardig bent u ... omdat u op deze manier straft.* Onrecht is een straf van god. Daarom in het mensenpark **regel 3: Onschuldig tot het tegendeel.**

Plaag 4: *De engel goot zijn ovenschaal uit over de zon, waardoor ze de mensen kon verbranden met haar vuur.* Klimaat-schade is als een vuur. Daarom **regel 4: Red de wereld.**

Plaag 5: *Toen zag ik dat uit de bek van de draak En uit de mond van de valse profeet drie onreine geesten tevoorschijn kwamen.* Nepnieuws als een valse profeet. Daarom: **Onvrijheid van meningsuiting als regel 5.**

Plaag 6: *De rivier viel droog en die maakte de weg vrij voor de koningen uit het Oosten.* Armoede als een droge rivier. Daarom **regel 6: Iedereen een inkomen.**

Plaag 7: *Niemand kon de tempel binnen gaan voordat aan de zeven plagen ... een einde was gekomen.* De ander is als een tempel. Daarom: **Recht op leven voor iedereen als regel 7.**

Voor de bomen een aubade

Mijn hart is helder
mijn sporen zijn onvindbaar
voor al mijn daden
klinkt nooit een jubelend applaus

Ik ben jouw stem die zomaar zingt
voor de bomen een aubade
Ik ben jouw pen die zomaar schrijft
voor een gevangene die je niet kent
Ik ben je masker dat verlicht
Ik ben jouw schaduw voor je diepte

Ik ben je kracht
Ik laat het goede in je leven
Ik maak je diep van binnen blij

En als er dan
op een dag zonder een kaartje
een bosje bloemen wordt bezorgd
denk dan nog even, alleen heel even
denk dan nog eventjes aan mij

N.N.

De naam van de anonieme dichter is bij de redactie bekend.

De anonieme beampte

Wim Schouten

Als pensionado terugkijkend op mijn werkzame bestaan zie ik een eindeloze rij publicaties, notities, rapporten en verslagen traag door een schier eindeloos ambtelijk landschap gaan. Die documenten staan meestal niet op mijn naam. Ze zijn van Het Bureau, het Ministerie, de Commissie, de Raad. Dat vond ik soms, wanneer ik zelf erg tevreden was met wat erin stond, wel eens jammer. Maar ik heb ook stukken opgeleverd waar ik, na verwerking van de opmerkingen en aanvullingen van alle betrokkenen, niet graag mijn eigen naam onder gezet zou hebben. Het is voorgekomen dat ik in de lunchpauze, goddank incognito, een wandelingetje maakte over het Binnenhof. Daar vond, m.i. terecht, een demonstratie plaats tegen een door mij geschreven maar door mijn broodheren tot een onverteerbaar product omgeboog plan.

Het viel om diverse redenen voor mij niet altijd mee om als ambtelijk medewerker incognito en afstandelijk te blijven. Allereerst hielp de mij aangeboren manier van formuleren niet altijd mee. Aan mijn pennenvruchten werd daarvoor de schrijversboom meestal wel herkend. Daarbij kwam dat ik mijn eigen visie maar moeilijk onder de tafel kon houden. Dat leidde er bijvoorbeeld eens toe dat bij een bespreking door sociale partners van een door mij vervaardigd rapport de werkgeversvertegenwoordiger vertwijfeld uitriep: “het lijkt wel of dit stuk geschreven is door een

ouderwetse socialist.” Ik moet erkennen dat ik in stilte genoot van dit onbedoelde compliment. Ook kon ik ervan genieten wanneer ik erin slaagde om m.i. onmogelijke opdrachten zodanig uit te voeren dat de opdrachtgever er ongemerkt belachelijk mee werd gemaakt. Zoals de keer dat mij werd opgedragen een tabel te vervaardigen met een aantal cijfers die volgens mij niet met een redelijke mate van betrouwbaarheid te leveren waren. Hier botste ambtelijke dienstbaarheid met liefde voor de feiten. Ik loste dat op door, ongemerkt referend aan de toenmalige voorzitter van de Elfstedentocht, aan de tabel een kolom toe te voegen met “score op de Sipkema-index”. Het stuk werd besproken door kopstukken uit de werkgeversorganisaties, vakbeweging en ministeries. Tot mijn verbazing werd er door niemand een opmerking of vraagteken geplaatst bij de Sipkema-index. Was men bang om te erkennen dat men iets niet snapte? Totdat een ijverige en nauwkeurige collega mij vroeg naar de betekenis en de berekeningswijze van die index. Toen ik hem vertelde dat het ging om het aantal nachten ijs waar je over ging wanneer je gebruik maakte van die cijfers, barstte zelfs deze punctuele ambtenaar in lachen uit. Vooral ook omdat veel hoog geplaatste ambtelijke en politieke figuren de tabel bekeken en besproken hadden zonder door te hebben dat ze in de maling genomen werden. De grap slaagde vooral doordat niemand zo iets verwachtte in een keurig ambtelijk stuk.

Kenmerkend voor een goede grap is dat er altijd een serieuze ondertoon in doorklinkt. In dit geval ging het om het conflict tussen loyaliteit aan de bureaucratie waar ik deel van uitmaakte enerzijds en waarden als betrouwbaarheid en eerlijkheid anderzijds. Maar ambtelijke loyaliteit kan ook op andere manieren botsen met belangrijke waarden. Het is goed wanneer de anonieme, incognito werkende beampte zich daarvan bewust is. En het is ook goed wanneer er achter de Haagse burelen steeds weer een afweging wordt gemaakt. Aan de ene kant wordt het land onregeerbaar wanneer ambtenaren alleen maar schrijven en doen waar ze het zelf mee eens zijn. Ze moeten zich, incognito, instrumenteel kunnen opstellen. Aan de andere kant kan niemand zich altijd volledig verschuilen achter een “Befehl ist Befehl”-achtige positie als willoos radertje dat als enige verplichting heeft het apparaat soepel laten draaien. Zelfs de meest toegewijde bureaucraat is aan zijn geweten verplicht om steeds weer een afweging te maken. Een afweging tussen het functioneren van het maatschappelijke besturingssysteem enerzijds, en wanneer het systeem daar recht op afgaat, het vermijden van ravijnen anderzijds. De recente toeslagenaffaire laat zien, hoe belangrijk die afweging steeds weer is. Want incognito betekent niet altijd innocentia.

Repelsteeltje?

Monique van der Gaag

Op FeestBoek noem ik mijzelf 'Repelsteeltje' en alleen mijn FB-vrienden weten dat ik geen Repelsteeltje heet. In mijn Wandel-App heet ik Antilope. En voor mijn Online Bloemenopleiding draag ik de naam van een blij en enthousiast bloemetje, dat de hele zomer bloeit. In de winter zou ik eigenlijk Helleborus moeten heten, want dat is de enige bloem, die dan bloeit en dapper volhoudt. Ik had ook mijn tweede naam Elisabeth kunnen inzetten. Die betekent trouwens in het Hebreeuws 'Ga met God'. En wie met God gaat, is nooit alleen... Toch?

Doelgroep

Ik had dan ook wel even een schrikmomentje, toen ik via de Ekklesia de tip kreeg om me eens te oriënteren op het Oegstgeester initiatief van de gratis maaltijden, die Wessel Eijkman organiseert. Al anderhalf jaar lang. Snel rekenende ik uit: april 2019. Wat deed ik toen? Heel hard werken aan mijn toekomst! Natuurlijk had ik in de lokale pers wel iets gelezen over de 'Iedereen is Bijzonder-maaltijden'. "Goed gekozen naam", dacht ik nog. Want als het 'Iedereen is Speciaal' had geheten, had ik niet eens doorgelezen. Omdat ik jeuk krijg van zo'n naam. Een psychische allergie waarschijnlijk. Ik eet wel alleen, maar voel me niet alleen. Ik besloot dat ik niet tot de doelgroep behoorde. Die van mensen zonder sociale contacten enzovoort. De echt eenzamen.

Geschiedenisleraar

Natuurlijk lag de bal bij mij om iemand uit te nodigen. En wat een teleurstelling, toen mijn gast eerst enthousiast ja zei om binnen no time af te bellen. Ze had een dubbele boeking gemaakt. Kan gebeuren. Gelukkig wist Wessel raad. Hij had nog wel een eenzame geschiedenisleraar in de aanbieding. Ik zei nee, want hé, dit ging toch over 'gratis maaltijden'? Ik had me toch niet per ongeluk bij een dating-bureau aangemeld? Juist die week had ik last van veel hoofdpijn

en meldde me af. Maar Wessel zei: "Nu we een bloemenvrouw bij de groep hebben, dacht ik dat je misschien een idee zou hebben om mensen een bloem mee te sturen met de maaltijd..." Bloemenvrouw? Zo zou ik mezelf niet direct noemen. Niet aan mijn haren, maar via mijn liefde voor bloemen werd ik de groep binnengesleept. Ik deed mee voor zes keer.

viering in de Ekklesia, die me vooruit snelde: "Meer moed je te durven verbazen, dat zou een mooi kerstcadeau zijn: meer moed je te laten raken door iets dat groter is dan je zelf."

Sint Mo-Nicolaas

Uit dankbaarheid ging Sint Mo-Nicolaas op pad om de tien vrijwilligers te verrassen met aardigheidjes in de zorgvuldig afgewassen plastic bakjes van

Gratis maaltijd

Zes keer ontving ik een Dinner for Two aan huis, gebracht door de fiets-vrijwilligers of zelfs Wessel zelf, heel bijzonder. Altijd een gezonde warme hap én altijd origineel. Ik herinner me de frisse geraspte wortelsalade bij de stampot boerenkool. Of de heerlijke Hollandse snert met roggebrood en appelstroop in de vegetarische versie. Want dat kon ook. Of de Soto Ajam met de typische Indische smaak... Het waren maaltijden waar ik erg blij van werd. En mijn bezoek ook. Een avond niet hoeven koken én geen afwas plus nog de gezelligheid van samen eten. Hoe bestaat het? Terugkijkend was het de slottekst van Matthias Drobinski uit de Oudejaars-

eerdere maaltijden. "Ook jullie zijn bijzonder!", vond sint. Toch wel de moeite waard om de vijf kook-vrijwilligers én de vijf fiets-vrijwilligers, die incognito de maaltijden rondbrachten te bedanken voor hun fantastisch mooie, hartverwarmende en maagvullende werk? Natuurlijk pakte de sint ook uit met verse bloementaarten en bedacht zelfs het 'Omgevallen Soepkopje-arrangement', omdat hij zo geraakt was door de bijzondere maaltijden, die hem zo maar in de schoot waren geworpen.

<https://iedereenisbijzonder.nu>

‘Midden onder u staat hij die gij niet kent.’

René Fraters

Vele jaren geleden las ik de roman ‘De laatste der rechtvaardigen’ van de Franse schrijver André Schwarz-Bart. Het speelt in een joods milieu. En het eindigt er mee dat de laatste hoofdpersoon met honderden anderen in een gaskamer van Auschwitz wordt geperst. Een huiveringwekkend slot.

Dit verhaal is me altijd bijgebleven. Ook omdat het me iets liet zien wat ik daarvoor niet kende, namelijk het concept van de Lamed Waf. Dit houdt in dat de gehele wereld in stand wordt gehouden door 36 mensen die (zonder het zelf te weten) een genezende werking hebben door een grote innerlijke rust en goedheid. Het idee stamt uit de Chassidische traditie.

En misschien is dit concept wel zó radicaal dat ze zeiden dat het gehele universum rust op deze 36 rechtvaardigen. Zij zijn de pilaren die iedereen dragen. Maar zij weten dit van zichzelf niet, het kan dus geen ego-ding zijn. Geen doel waar je naar streeft, of waar je aan werkt. Dat zou alles te niet doen. Ik vond het een fascinerend idee en ik begon om me heen te kijken.

Vrienden van me hadden een zontje. Deze jongen was vaak blij en opgeruimd. Hij nam vaak vriendjes mee naar huis. Sommigen zaten niet lekker in hun vel. Maar als ze bij hem waren dan was het goed. Dan waren ze veilig en konden ze ontspannen. “Hé”, dacht ik, “ik zie het, iemand die een Lamed Waf zou kunnen zijn. Wat mooi.” Maar ik zei niets.

Ik vermoed dat nu de meesten van jullie wel zo iemand op het netvlies hebben. Een lid van de familie, een vriend(in), een onbekende. Zelf herinner ik me dit verhaal: ik zat ooit in een sekte. Dat liep slecht af. Verloor mijn relatie, baan en huis. Stunde Null. Ging een tijdje als beveiligder werken om mijn leven weer op

de rails te krijgen. Maar het bleef moeizaam. Vaak als ik uitgeput en somber weer naar mijn lege kamer ging, overviel me een stille wanhoop. Ik zat in de bus, het was nat en donker. Beslagen ramen. Ik zuchtte diep. Een man keek even op. Deze onopvallende figuur trok zijn portemonnee, haalde er een klein kaartje uit en stak het me toe. ‘God houdt van je’ stond erop. We zeiden niets. Ik heb hem nooit meer terug gezien. Maar het was een straal van licht in mijn duisternis. ‘Midden onder u staat hij die gij niet kent.’

We hebben onlangs (ik schrijf dit op 11-1-2021) de beelden gezien van een “president”, die de opgezwepte meute opriep om het Capitool, hun parlamentsgebouw, te bestormen. Onder de mannen was een vrouw, gewikkeld in een Amerikaanse vlag. Woedend betrad ze het gebouw en ze werd prompt neergeschoten. Het liep slecht met haar af. Alle aandacht van de media ging daar naar uit. Maar wat gebeurde er nog meer? Tientallen omstanders tilden haar op, brachten haar in veiligheid. Medici gingen meteen tot actie over. Kennen wij ook hún naam, hún verhaal?

Hoe het nu verder moet, weet ik ook niet. Soms lijkt deze (populistische) gekte een eigen dynamiek te hebben die zich aan de rede onttrekt. Maar wat ik wel kan doen is mijn aandacht verleggen van al dat negatieve naar het positieve. Naar de zachte krachten. Maar al te vaak niet opgemerkt. Maar ze zijn er wel.

René, ga meer op zoek naar de stille Lamed Waf’s onder ons. Misschien ben jij, lieve lezer, het. Of ik zelf? Doe gewoon je ding. Leef. Straal! Daar zit deze gekwelde wereld zo op te wachten. ‘Midden onder u staat hij die gij niet kent’.

lamed vav – twee letters uit het Hebreeuwse alfabet – staan voor 36. Daarmee worden doorgaans de 36 Rechtvaardigen bedoeld, de tsadikiem nisjtariem. Deze Verborgene Rechtvaardigen zijn meestal arm en onbekend. Niemand beseft dat zij de zorgen en de ellende van de wereld dragen. Als God naar de wereld kijkt dan besluit hij haar niet te vernietigen zolang deze 36 op aarde te vinden zijn.

Wanneer één van de Verborgene rechtvaardigen sterft, dan wordt onmiddellijk iemand anders gekozen om diens plaats in te nemen. Meestal weet de Verborgen Rechtvaardige niet dat hij deze functie vervult. Zou hij het wel weten ligt de zonde van overmoed natuurlijk op de loer.

Zolang de 36 Rechtvaardigen de mensheid en God dienen, zal de wereld blijven bestaan. Maar wanneer God er niet in slaagt iemand te vinden om de plaats in te nemen van een gestorven rechtvaardige, is het met de wereld onmiddellijk gedaan.

tekst: Robbert Veen

Hooglandse Vieringen

Iedere zondag online om 12.00 uur

Hooglandse kerk, Nieuwstraat 20a, Leiden

Iedere woensdag is de liturgie voor de daaropvolgende zondag te vinden op de site van www.ekklesialeden.nl

Tot nader bericht kunnen de vieringen niet worden bijgewoond. De vieringen zelf worden verzorgd door de medewerkers en zijn **online** te volgen op het YouTube-kanaal van de Ekklesia. Ze zijn ook achteraf te zien.

Ook blijft het mogelijk te luisteren op: www.kerkomroep.nl

OVERZICHT

zo 14 februari	Duurzaamheid en gerechtigheid	Christiane van den Berg
wo 17 februari (19.30 u)	Aswoensdagviering	Ekklesia, Binnenstadsgemeente en Marekerk
Het verhaal van Esther		
21 februari	Esther en Vasthi	Henk Schouten
28 februari	Esther en Haman	Japke van Malde
7 maart	Esther en Poerim	Jan Delhaas
Passietijd		
14 maart	'Laetare'	Christiane van den Berg
21 maart	'Judica'	Maria Draaijers
28 maart	Palmpasen	Jan Delhaas
do 1 april (zie website)	Witte Donderdag	Margreet Klokke en Christiane van den Berg
vr 2 april (zie website)	Goede Vrijdag	Henk Schouten
za 3 april (zie website)	Paaswake	Christiane van den Berg
Paastijd		
4 april	Pasen	Christiane van den Berg
11 april	Beloken Pasen	Ad van Nieuwpoort

Cor van Bree

Opmerking vooraf: een en ander kan in verband met de coronamaatregelen gewijzigd worden; raadpleeg daarom regelmatig de website en de nieuwsbrief, ook voor de aanvangstijden.

Op woensdagavond 17 februari begint de Veertigdagentijd met een Aswoensdagviering samen met de Binnenstads- en de Marekerkgemeente. De eerste drie zondagen zijn gewijd aan het boek Esther: een boek over bevrijding, dus goed passend in de aanloop naar Pasen, het Bevrijdingsfeest bij uitstek. In de vorige Hooglandse Nieuwe is al een en ander over dit vreemde bijbelboek gezegd; voor de goede orde wordt dit hier herhaald. Een vreemd bijbelboek omdat de Godsnaam er niet in voorkomt; toch is God op de achtergrond aanwezig, vooral in het joodse meisje Esther dat door haar dapper optreden de uitroeiing van haar volksgenoten voorkomt. In de eerste dienst (21 februari) komt trouwens

ook een andere dappere vrouw ter sprake: koningin Vasthi die weigert zich ongekleeft op een mannenfeest te vertonen. In de tweede dienst (28 februari) gaat het behalve over Esther, de nieuwe koningin, ook over Haman, de Amelekiet (!) die het op de Joden gemunt heeft. In de derde dienst (7 maart): Esther en Poerim, staat het Poerimfeest centraal waarin de redding van de Joden door toedoen van Esther wordt herdacht en gevierd. Wie meer te weten wil komen over het spannende en humoristische Esther-verhaal moet zeker de drie diensten bijwonen. De laatste drie diensten van de Veertigdagentijd zijn samengenomen onder het hoofdje Passietijd = Lijdenstijd. Strikt genomen valt de eerste zondag daar nog niet in: het is zondag Laetare 'verblijd u'. De zondag heet naar het eerste (Latijnse) woord van het introituslied van die zondag. Het is een citaat uit Jesaja 66 :10. De eigenlijke passietijd omvat de beide volgende zondagen. Ook de eerste zon-

dag daarin heet naar de beginwoorden van de liturgie: Judica 'oordeel mij' (psalm 43, Vulgaat 42:1); een duidelijker vertaling is 'verschaf mij recht' (het bijbelse oordelen = recht zetten kan twee kanten uitgaan!). Ook Palmpasen valt in de passietijd: de intocht in Jeruzalem is de prelude van het eigenlijke lijdensverhaal. Daarna volgen de diensten van de Goede Week die uitlopen op Paaswake en Pasen. Witte Donderdag wordt weer samen met de Binnenstadsgemeente gevierd. De zondag na Pasen (Beloken = afgesloten Pasen) hebben we weer ds. Ad van Nieuwpoort in ons midden, predikant en theoloog, bekend o.a. door zijn werk aan de Amsterdamse Zuidas en door zijn onhistorische interpretatie van het Lucas-evangelie als uitleg van het Oude Testament.

Van het bestuur

Terugtrekken voorzitter

Op 21 januari moesten we u berichten dat onze voorzitter, *Ronald Meester*, zich heeft teruggetrokken als voorzitter van de Vereniging Ekklesia Leiden. Zijn uitgebreide motivatie hebt u in de nieuwsbrief kunnen lezen.

In diezelfde nieuwsbrief hebben we al aangegeven, dat *Marijke Nuiver* tot de ALV op 18 mei a.s. de voorzittersfunctie zal waarnemen, maar zich niet beschikbaar stelt voor een blijvend voorzitterschap. Dit betekent dat wij in plaats van in november van dit jaar al in mei een nieuwe voorzitter nodig hebben.

Op het moment van dit schrijven is nog niet helemaal duidelijk welk tijdspad we hiervoor gaan uitzetten. We zullen daarover verder communiceren via onze digitale nieuwsbrieven.

Naast de functie van voorzitter hebben we het komende jaar *nog vier andere vacatures* te vervullen, namelijk voor de terreinen:

- jeugd- en jongerenwerk
- pr en communicatie
- liturgie en pastoraat
- diaconie.

Daarom nu bij deze de oproep om eens na te denken over de vraag of u er zelf iets voor voelt om gedurende enkele jaren mee te denken over en vorm te geven aan het beleid van onze vereniging. Acht u zichzelf niet geschikt, maar kent u wel anderen die dit zouden willen of kunnen, laat het ons dan weten via het mailadres van de secretaris (zie hiernaast).

Online vieringen

Het ziet er naar uit, dat we onze online vieringen nog wel een poosje zullen moeten volhouden. We zijn blij met de inzet en de creativiteit van de mensen die deze vieringen mogelijk maken. We weten dat er verschillend wordt gedacht over de beperkende maatregelen. We hopen en vertrouwen erop dat we als gemeenschap elkaar, ondanks deze verschillen, kunnen blijven bemoeiden en inspireren.

We hebben gemerkt dat de uitzendingen van onze vieringen ook gevolgd worden door mensen die verhuisd zijn en nu te ver weg wonen om wekelijks naar de Hooglandse Kerk te komen.

En er zijn in onze gemeenschap ook mensen, die vanwege hun gezondheid onze vieringen niet meer kunnen bezoeken maar wel graag via computer of televisie met ons mee willen vieren. Van sommigen onder hen kregen we het signaal, dat ze moeite hebben met de instellingen van hun apparatuur en/of het lastig vinden om het juiste plekje op YouTube te vinden; dat is voor hen een Terra Incognita.

Dat is jammer want de goede instellingen en/of het gebruik van de goede apparatuur kunnen er aan bijdragen dat de vieringen ook met plezier gevolgd kunnen worden.

Daarom de volgende vraag: bent u een beetje technisch aangelegd en vindt u het leuk om mensen in onze gemeenschap die dat iets minder zijn te helpen met het vinden van de juiste instellingen van hun apparatuur, zodat zij zich - ondanks alles - toch weer echt met de gemeenschap verbonden kunnen voelen? We horen het graag.

Voor wie alleen is kan het fijn zijn om de viering samen met iemand anders (terug) te kijken.

Wilt u of kunt u met iemand samen kijken, laat ons dat weten! We proberen u dan met elkaar in contact te brengen.

Financiën

De Ekklesia Leiden 'lift' mee met de jaarlijkse Actie Kerkbalans. Via de liturgieën, de digitale nieuwsbrief van eind januari, en op pagina 22 van deze Hooglandse Nieuwe bent u daarover geïnformeerd. Van harte in uw aandacht aanbevolen.

Namens het bestuur van de Vereniging Ekklesia Leiden, Sytske Visscher

secretaris@ekklesialeiden.nl

Christiane van den Berg:

Elkaar vasthouden

Lieve mensen,

Al bijna een jaar lang moeten wij ons als Ekklesia nu verhouden tot corona en tot alle maatregelen rond corona. Een jaar met pijn om alles wat niet meer kon en om alles wat wegviel. Maar net zo goed een jaar waarin onze creativiteit en onze veerkracht als gemeenschap heel duidelijk zichtbaar werden. Wij hebben prachtige vieringen vormgegeven met elkaar en ontzettend mooie activiteiten met elkaar en voor elkaar georganiseerd. Veel mensen hebben zich er zeer voor ingezet om elkaar vast te houden.

Dat wij ook toen al de grote maatschappelijke gebeurtenissen soms verschillend hebben ervaren en verschillend hebben geïnterpreteerd, maakte toen voor mijn gevoel niet zoveel uit; wij hebben immers telkens de ruimte ervaren om met elkaar vorm te geven aan wat ons verbindt en aan wat ons dierbaar is.

De afgelopen weken is dat steeds lastiger gebleken. Mensen staan heel verschillend in deze crisis. En die verschillen zijn niet oppervlakkig. Ze raken aan wie we zijn. Aan onze diepste waarden. Aan ons wereldbeeld. Aan onze identiteit. Aan wat ons heilig is. Dat maakt het zo ingewikkeld.

De afgelopen dagen heb ik veel mensen gesproken. Ik zie heel verschillende mensen die op heel verschillende manieren in deze situatie staan. Een veelkleurig en rijk geschakeerd beeld. Wat ik bij iedereen ervaar dat is een diepe liefde voor de Ekklesia en een enorme betrokkenheid bij de Ekklesia. En juist hun liefde en hun betrokkenheid brengt mensen op dit moment tot diametraal tegenovergestelde conclusies over hoe nu te handelen... Dat is het probleem waar wij nu als gemeenschap voor staan.

Zo heftig deze situatie voor ons nu is en zozeer deze situatie ook mezelf raakt, op zich is het geen nieuw probleem. Want de vraag hoe we kunnen omgaan met aanwezige diversiteit speelt wel vaker een rol in onze gemeenschap. En die vraag doet ook wel vaker mensen pijn. Maar dat betekent niet dat diversiteit op zichzelf niet goed is.

Ik denk dat we als gemeenschap diversiteit nodig hebben. En dat we ons erin kunnen oefenen om er mee om te gaan. Als gemeenschap en als samenleving. Alleen speelt de diversiteit nu op een heel andere manier en ze loopt langs heel andere lijnen. En nu is het geen interne discussie, maar een grote maatschappelijke vraag.

Kunnen wij in deze situatie gemeenschap zijn met elkaar? Kunnen wij elkaar vasthouden? Ik denk dat er wel een paar dingen zijn die wij nu kunnen doen. Allereerst: accepteren dat deze situatie ons verdeelt en dat wij op dit moment een gemeenschap zijn met pijn. Ik denk dat erkennen dat die pijn er is nu beter werkt dan elkaar proberen te overtuigen. Wat we kunnen doen is proberen om bij alle verschil in mening in de ander de diepe betrokkenheid te blijven zien en de liefde voor de gemeenschap. Ook als de manier waarop die liefde en betrokkenheid zich uitten misschien anders is. We kunnen ons als gemeenschap erin oefenen om naar elkaar te luisteren. We kunnen ons erin oefenen om elkaar te blijven zoeken. Om elkaar vast te houden. Ook nu. Met woorden uit de tweede lezing van 17 januari:

*Dat ik niet uitval dat wij allen
zo zwaar en droevig als wij zijn,
niet uit elkaars genade vallen
en doelloos en onvindbaar zijn*
(Huub Oosterhuis)

En ik hoop van harte dat het ons lukt om ook nu weer aan te sluiten bij wat we in het afgelopen jaar telkens zo mooi hebben laten zien: onze creativiteit en veerkracht als gemeenschap om ook binnen een beperkte handelingsruimte iets van de situatie te maken en om vormen te verzinnen die verbindend zijn en die mensen goed doen. Dat we dat kunnen, daar heb ik alle vertrouwen in!

En ik hoop zó dat het leven voor ons allemaal weer makkelijker en beter wordt. En dat het nieuwe jaar een goed en licht jaar voor ons als Ekklesia mag zijn.

Christiane, 22 januari 2021

Bericht van Christiane:

Mijn aanstelling wordt kleiner

Vorig jaar gebruikte ik onder meer mijn nascholingsuren om naast het werk voor de Ekklesia een opleiding tot supervisor te volgen aan de Hogeschool Inholland in Amsterdam. Dit jaar doe ik een vervolgopleiding: de specialisatie tot pastoraal supervisor. Ik hoop mij – tenzij corona de opleiding vertraagt – rond de zomer als supervisor en als pastoraal supervisor te kunnen registreren. Dat stelt mij in staat om dan naast mijn werk in de Ekklesia, mensen (en ik denk hierbij met name aan 'levensbeschouwelijke professionals') te kunnen begeleiden bij de reflectie op hun werk. Ik zie dit ook als een mogelijkheid om mijn werk in de Ekklesia enerzijds en mijn door het schrijven van mijn proefschrift opgebouwde expertise anderzijds wat dichter bij elkaar te brengen.

In overleg met het bestuur heb ik de afgelopen zomer besloten mijn aanstelling in omvang iets terug te brengen om hiervoor voldoende ruimte te hebben. Van 0,7 fte naar 0,6 fte. Een kleinere aanstelling betekent natuurlijk dat ik minder kan doen. Dat vraagt discipline van mezelf, want ik ben graag en gauw enthousiast voor allerlei initiatieven. Ik verwacht wel dat ik ook met deze iets kleinere omvang van mijn aanstelling de dingen kan blijven doen die belangrijk zijn. En voor de Vereniging heeft een iets verminderde aanstelling ook wel voordelen. Hopelijk dus een win-win situatie. Mijn werkdagen zijn nu: maandag, dinsdag en donderdag.

Hartelijke groet,
Christiane

Koffiedrinken

zondag 13.15 uur

onlinekoffieekkesialeiden@gmail.com

Heeft u zin om weer eens bij te praten met andere Ekklesiangers? Dat kan heel goed met het online koffie drinken via Zoom.

Als tijd hebben we (voorlopig) gekozen voor zondag 13.15 uur. Dat geeft degenen die naar de livestream hebben gekeken de gelegenheid om ook mee te doen. We merken wel of dit een goed tijdstip is.

Wie het leuk vindt om (weer) mee te doen, kan zich aanmelden door vóór zaterdag 19.00 uur een mail te sturen naar: onlinekoffieekkesialeiden@gmail.com. U krijgt dan zaterdag-

avond een mail met daarin de link voor een ZOOM-meeting van de daaropvolgende zondag. We proberen wekelijks wisselende groepjes van 4-5 deelnemers te maken.

Heeft u nog nooit mee gedaan en wilt u eerst meer informatie? Stuur een mail naar bovenstaand mailadres en vermeld in uw bericht uw telefoonnummer. We nemen dan contact met u op.

Hartelijke groet,
Bep van Houten en
Paulien van Yperen

Bericht van de penningmeester

Aan de leden en alle anderen die de Vereniging Ekklesia Leiden een warm hart toedragen.

“Geef vandaag voor de kerk van morgen”

Onder dit motto voeren de landelijke kerken deze periode de Actie Kerkbalans. De Ekklesia Leiden sluit zich daarbij graag aan. Want dat is echt nodig. Tot mijn grote blijdschap kan ik u mededelen dat uw financiële respons, ook in 2020 hartverwarmend is geweest en dat de voorlopige cijfers over 2020 uitwijzen dat we het jaar 2020 met een beperkt negatief saldo kunnen afsluiten, ondanks de extra kosten van onze jubileumactiviteiten en de extra kosten die gemaakt moesten worden in verband met Corona. Naar ik hoop mogen wij ook in 2021 van u minimaal dezelfde financiële inspanning verwachten.

Berekening benodigde inkomsten

De jaarlijkse kosten van de vereniging worden begroot op ongeveer € 130.000.

Dit is vooral voor de zondagse vieringen, kerkhuur, onkosten Schola, vergoeding musici en dirigent, gastvoorgangers, voor speciale activiteiten en natuurlijk voor de salariskosten van de participantenpastor.

Dit bedrag wordt in grote lijnen als volgt bijeen gebracht:

Collecten	€ 15.000
Benodigde vrijwillige bijdragen:	€ 115.000
Totaal	€ 130.000

Zoals uit bovenstaande optelling blijkt, is de vereniging financieel voor ongeveer € 115.000 per jaar afhankelijk van uw vrijwillige bijdragen.

Ten slotte

Wist u dat uw eventuele giften volledig fiscaal aftrekbaar kunnen zijn (de fiscale drempel vervalt dan); afhankelijk van uw inkomen kunt u tot ruim 40% van de fiscus terugontvangen! Dit kan generaliseerd worden door een meerjarige overeenkomst af te sluiten met de Vereniging, de penningmeester is gaarne bereid u hier nader over te informeren.

Heeft u wel eens overwogen testamentair te regelen om de Vereniging een legaat te schenken na uw overlijden? Niet alle leden zijn financieel in staat om een evenredige bijdrage te verrichten, daarom het verzoek aan alle anderen leden die meer financieel draagkrachtig zijn te overwegen hun bijdrage te verhogen. U kunt uw bijdragen overmaken op rekeningnummer NL66INGB0004819829 ten name van de Vereniging Leidse Studenten Ekklesia (graag bij omschrijving uw registratienummer vermelden).

Namens het bestuur van de Vereniging Ekklesia Leiden,
Flip van Hoven,
penningmeester@ekkesialeiden.nl

Wierde Ezinge

Tieden uut Nijhoof

Het landschap ontmaskerd

Lex van Wijngaarden

Van jongs af aan ben ik gefascineerd door landkaarten als abstractie van het landschap. Ergens naartoe reizend probeer ik altijd een kaart van het gebied te bemachtigen om te ontdekken hoe het landschap in elkaar zit, waar een waterstroompje vandaan komt, hoe de verbindingswegen lopen en hoe de dorpen in het landschap uitgestrooid lijken. Helemaal leuk wordt het als je een oude kaart te pakken kunt krijgen. Dan kan je zien hoe het gebied zich in de loop der tijd ontwikkeld heeft. Los van de natuurlijke oorsprong zijn er doorgaans veel mensenhanden aan te pas gekomen.

Al snel nadat wij in Niehove waren neergestreken raakte ik betrokken bij een werkgroep die zich om ons nationale landschap bekommert. Het is wel mooi om iets terug te kunnen doen voor het mogen wonen in dit oeroude cultuurland. Enerzijds om de bijzondere kenmerken te behouden, maar anderzijds ook om deze letterlijk en figuurlijk “op de kaart te zetten”. Veel van het oude landschap raakt uit beeld door ruilverkaveling, grote schuren en aanpassingen van de infrastructuur. En natuurlijk kan niet alles bij het oude blijven, maar het risico is wel dat straks bijna niets meer terug te vinden is van het oorspronkelijke waddenland; dat het

oude land onherkenbaar is, incognito. Het leuke is dat naarmate je er meer vanaf weet, je ook meer gaat zien en herkennen. Dan ontdek je dat die kromme, brede sloot in feite de bedding van een vroegere wadslenk is; dat de wegen allemaal zo kronkelen, omdat ze op dijkjes liggen die in de middeleeuwen zijn aangelegd; dat die oude stenen brug ooit deel uitmaakte van een sluizencomplex en dat sommige boerderijen wat hoger in de landschap liggen: huiswieren van voor onze jaartelling. Het is mooi om zo het landschap te leren lezen. “Je gaat het pas zien als je door hebt”, sprak Johan Cruijff ooit in al zijn wijsheid. En zo is het ook hier.

We hebben een aantal studenten bereid gevonden om in het kader van hun onderzoeksstage plannen te ontwikkelen om het landschap beter in beeld te brengen. Onlangs presenteerden zij hun voorstellen door middel van posters in een Teams-meeting. Zij hadden zich echt in het landschap verdiept en kwamen met heel interessante ideeën. De een wilde een aantal verdwenen kerkenpaden in ere herstellen om zo het gebied beter toegankelijk te maken, een ander zag mogelijkheden om oude waterlopen weer zichtbaar en bevaarbaar te maken voor kano's in combinatie met de aanleg van een vogeleiland. Er was

een plan om een aantal verlaten wieren in het landschap te accentueren door ze in te zaaien met bloemzaden; als eilanden in het landschap. Een van de studenten had het tracé van een verdwenen spoorlijntje weten te vinden dat ooit gebruikt was om de vruchtbare terpaarde af te voeren.

En ook heel leuk: het idee om een kalkoven van een voormalige steenfabriek te herbouwen en daarop een uitkijkpunt te maken, zodat je het landschap met al zijn reliëf van boven zou kunnen overzien.

In de nabespreking realiseerden we ons dat niet alle ideeën zomaar uitgevoerd zouden kunnen worden. Boeren staan niet altijd te juichen om een wandelpad over of langs hun land. Maar alleen al het feit dat deze jonge mensen - ondanks coronabeperkingen - zo enthousiast hun creativiteit hadden ingezet, vond ik een opsteker. Dat zij oog hebben voor de landschappelijke en natuurlijke waarden en het de moeite waard vinden om het landschap te “ont-dekken”. Bovendien is het heel handig om een aantal interessante ideeën in de achterzak te hebben op een moment dat er compensatiegelden vrij komen in het kader van de aardbevingsschade.

Terra Incognita

De (agrarische) omgeving van onze stad Leiden is ons eerste *terra incognita*. Hoewel velen daar regelmatig wandelen en fietsen weten maar weinigen het fijne van de ingrijpende ontwikkelingen die daar plaatsgrijpen. Ons omringend platteland verandert rap onder druk van stedelijke ontwikkeling, bodemdaling, schaalvergroting, verdere rationalisatie en verlies van biodiversiteit. Gelukkig zijn er steeds meer (vooral agrarische) ondernemers die de noodzaak van behoud en beheer van natuur en leefmilieu begrijpen en proberen om nieuwe meer houdbare wegen te bewandelen. Weinigen van ons nog kennen deze initiatieven, een *terra incognita*...

We willen daarin verandering brengen door één initiatief heel praktisch te omarmen en te steunen: de *biologische bloemen- en groentekwekerij 'Bij Mei' in Zoeterwoude*. 'Bij Mei' teelt met respect voor de natuur en het ecologisch evenwicht voor lokale consumenten. 'Bij Mei' werkt volgens de idee van gemeenschapslandbouw. Je koopt een

abonnement op een seizoen lang verse groenten en/of bloemen, die je wekelijks zelf komt oogsten. Door mee te doen beschik je als deelnemer over lekkere, verse en mooie producten en je geeft de professionele tuinder bestaanszekerheid. Je draagt bij aan het op de kaart zetten van duurzamer landbouw en leefstijl. Je deelt in de oogst inclusief landbouwriscio en je geniet een heel seizoen van veilig en gezond zelf geoogst voedsel en/of bloemen. Je bent niet alleen aandeelhouder en consument, maar ook tuinman/tuinvrouw die wekelijks lekker buiten aanpakt! (Zie de filmpjes in de digitale nieuwsbrief van het online duurzaamheidscafé van 20 november jl.)

Een heel ander *terra incognita* is de armoede in onze eigen stedelijk omgeving en hoe die in de praktijk uitwerkt voor veel cliënten van de voedselbank. Vrijwilligers vanuit de Ekklesia proberen ons soms een inkijkje te geven in het dagelijks leven van hun cliënten en daardoor weten we iets meer over hoe ontregelend armoede vaak is. Hoe het je dagritme in de war stuurt en

je sociaal leven zwaar onder druk zet. Dat armoede veel meer is dan materiële of financiële problemen en heel vaak hand in hand gaat met uitsluiting en vereenzaming. Armoede betekent meestal ook minder gezonde en verse voeding.

Wij willen deze twee onbekende gebieden aan elkaar verbinden.

Kom 'Bij Mei'

We starten de actie om ons als Ekklesia Leiden in te schrijven op twintig groenten-abonnementen van 'Bij Mei'. De wekelijkse opbrengst aan verse groenten is bestemd voor de voedselbank. De aankoop van abonnementen worden voorgefinancierd door de Ekklesia. Vanuit onze gemeenschap dragen we bij door als particulier (delen van) die abonnementen als gift te doneren, en, minstens zo belangrijk, door vrijwilligers te werven die wekelijks bij toerbeurt (op zaterdagmorgen) de beschikbare groenten oogsten in Zoeterwoude. Daarnaast kun je natuurlijk ook voor jezelf een abonnement nemen, zodat je naast de groenten voor de voedselbank

Terra incognita

Incognita, het (nog) niet zichtbare en onbekende . . .

In deze bijdrage willen wij namens de werkgroep Duurzaamheid twee onbekende 'gebieden' verkennen, deze aan elkaar verbinden en zo de opmaat geven tot een nieuwe duurzame en diaconale actie vanuit de Ekklesia Leiden.

ook groenten voor eigen gebruik kunt oogsten.

We bereiken met deze actie dat we de productie van gezond voedsel uit de eigen directe omgeving stimuleren. We leveren bijdragen aan het werken volgens de principes van circulaire en biologische landbouw. We stimuleren zo die transformatie in de land- en tuinbouwgebieden rondom Leiden. We geven met dit project ons verlangen naar een duurzamer wereld gestalte en vergroten onze betrokkenheid bij het werk van de voedselbank daadwerkelijk.

We hopen dat Ekklesianen hieraan met woord, daad en plezier willen bijdragen. Het bestuur van de Ekklesia heeft zijn medewerking aan ons initiatief toegezegd: vanaf nu zullen we de actie in gang zetten en jullie als leden van Ekklesia hierover regelmatig informeren.

Namens de werkgroep,
Peter Klapwijk en Hans Nuiver

'Bij Mei' - Ommedijkseweg 10a, Zoeterwoude

<https://bij-mei.nl>

In de adventstijd tot en met eerste kerstdag heeft de Stuurgroep Diaconie van de Ekklesia u gevraagd om een bedrag van 9.000 euro voor het **Coronafonds**.

U stelde ons niet teleur! We mochten in totaal 10.000 euro aan collectegeld en giften ontvangen. De giften zijn intussen overgemaakt aan de tien organisaties. Uit alle bedankmails die we van hen mochten ontvangen maakte ik een bloemlezing die u hieronder kunt lezen. Hun dank was een “Dank je wel” aan u!

EXODUS-Leiden

Wij waarderen het enorm dat u, en uw gemeenteleden, ook in uw gebed aan Exodus denkt. Mede dankzij uw steun blijft het voor ons mogelijk perspectief te bieden aan gedetineerden, ex-gedetineerden en hun familieleden. Met 280 professionals en ruim 1.700 vrijwilligers zijn wij dagelijks voor dit doel aan het werk. Samen met u werken we aan een veilige samenleving waarin herstel mogelijk is.

ZULU AID - Zuid Afrika

We mochten onlangs van jullie kerkelijke gemeente een geweldig bedrag ontvangen als steun voor het coronagerelateerde werk van de HIV en Aids organisatie Hillcrest Aids Centre in Zuid Afrika, waar we ons in Nederland als Stichting Zulu Aid voor inzetten. We zijn ontzettend blij met deze steun en we danken jullie hier heel hartelijk voor.

TOSANGANA - Democratische Republiek Congo

Heel erg bedankt voor jullie steun. Vriendelijke groet en nogmaals onze dank naar de Stuurgroep van de Diaconie van de Ekklesia Leiden

YAPUKEPA - Indonesië

Geweldig dat de stuurgroep Diaconie erin is geslaagd om al haar partnerorganisaties zo een geweldig bedrag te kunnen geven uit het Coronafonds. En

helemaal mooi is het, dat u geen keuze hoefde te maken uit de verzoeken die van zoveel kanten gedaan zijn, maar ze allemaal hebt kunnen honoreren. Waaruit weer blijkt dat de leden van de Leidse Ekklesia het hart op de juiste plaats hebben, en hun blik wereldwijd is.

VOEDSELBANK - Leiden

Hartelijk dank voor uw mail en de toekenning van de gift. Wij zijn hier uiteraard zeer blij mee. Uw gift zal gebruikt worden voor het doel dat in de aanvraag genoemd is.

STRAATPASTORAAT - Leiden

Nogmaals onze hartelijk dank voor de gift uit het Coronafonds van de LSE voor de cadeautasjes voor de dak- en thuislozen.

In plaats van het jaarlijkse drukbezochte kerstdiner in de Marekerk, dat door het coronavirus niet door kon gaan, zijn op woensdag 16 december op vijf plekken in Leiden take-away-maaltijden uitgedeeld aan de doelgroep. Voor iedereen was er bovendien een cadeautasje en een door vrijwilligsters gebreide warme das of muts. Zo is er toch aandacht en een beetje licht in deze moeilijke tijd

HOGAR SANTA TERESA in TARIJA/BOLIVIA

Reden voor deze brief is om u oprecht te bedanken voor de donatie die naar ons is gestuurd ten behoeve van onze dierbaren. Uw gift is echt een grote hulp voor ons. We besteden het aan preventieve medicijnen om terugval te voorkomen, aan betere voeding en aan hygiëne en desinfectiemateriaal. God belooft uw genereuze hart, voor het steunen van onze ouderen. Ontvang van de Hermanitas (zusters) en ouderen een omhelzing, onze dankbaarheid en onze gebeden.

SAVIE - Oost Europa

Wij vinden het heel erg fijn om te horen dat de collecte zo'n mooi bedrag heeft opgeleverd. Dit kunnen wij goed gebruiken bij onze projecten en de materiële hulp die zij krijgen. Wij danken de Stuurgroep van de Diaconie van de Ekklesia Leiden hiervoor.

COLLATERAL REPAIRPROJECT - Jordanië

You've just done a wonderful thing! When you donate to help refugee families in Amman, you feed families and keep them safe. Thank you.

It is only through your support that we can continue to serve these families and help them meet their basic needs. A family supported is a family that survives, and you are an essential part of this.

TAALGROEP - Leiden

We zijn heel blij met uw initiatief om projecten die te lijden hebben gehad onder de corona-pandemie te steunen. Wij hebben sinds maart 2020 veel extra kosten gehad, onder meer vanwege het moeten huren van een extra grote ruimte voor onze groep voor moeders met kinderen, het aanschaffen van hygiëne-producten en bijvoorbeeld spatschermen. Het is fijn en hartverwarmend om te merken dat de solidariteit groot is. Nogmaals onze hartelijke dank!

Ria Vermaas-van Duivenboden,
Stuurgroep Diaconie Ekklesia Leiden

Collecte 14 februari voor Vivir Juntos – Samen leven met verstandelijk beperkten in Nicaragua.

Zoals Henri Nouwen in de Arkgemeenschap samenwoonde met mensen met beperkingen, zo woont ook Astrid Delleman in een dorp in Nicaragua. Met haar zoon Jonathan en zes andere volwassenen met een intellectuele beperking. Al meer dan vijf jaar in 'Huize Ruach' (ook wel te vertalen met 'geestes-adem').

In Nicaragua worden mensen met een beperking nauwelijks gezien en verpieteren ze meestal. Ruach geeft een positieve blikvorming en laat op een unieke wijze zien hoe onze zusters en broers met beperkingen warm geïntegreerd kunnen samenleven als ze de juiste begeleiding krijgen. Het huis organiseert activiteiten en ondersteunt familieleden van intellectueel beperkten met advies. Astrid laat ons weten: 'We zijn op de goede weg! Onze huisgenoten floreren en zijn door de stimulatieprogramma's veel functioneler dan toen ze kwamen. Samen kunnen we het.'

Ruach ontvangt hulp van lokale vrienden en van een tandarts, arts en kapper die gratis diensten leveren, maar heeft financieel de ondersteuning door de Nederlandse ANBI Stichting 'Vivir Juntos' (Samen Leven) hard nodig, evenals die van ons, de Ekklesia Leiden. Een prachtige kans om via de februaricollecte aan die positieve blikvorming in onze wereld bij te dragen ... en aan Huize Ruach!

Wessel Eijkman,
Stuurgroep Diaconie Ekklesia Leiden

Overige collectes:

7 maart: Exodus Leiden (voor (ex-) gedetineerden en hun familie)

4 april (Paaszondag): Straatpastoraat Leiden (voor daklozen)

Feddema actueel

De bestorming van het Capitool als 'wake-up call' over het populisme

Hans Feddema

Naast het populisme kan ook het complotdenken worden genoemd. Die twee zijn immers niet geheel los van elkaar te zien. Mijn eerste titel van deze column was dan ook: 'Het complotdenken als dreiging?' Hoezo, hoor ik iemand zeggen, het denken is toch vrij? Ja zeker, zoals we ook meningen mogen hebben. Maar geldt dat ook voor kwaadaardige meningen en het uiten van leugens of het alsmaar wantrouwen zaaien? Als dit onttaardt in verdachtmakingen of anderen ergens van betichten, dan wordt een grens overschreden, namelijk die van het anderen onrecht aandoen. Zonder bewijs de politieke elite beschuldigen van diefstal of verkiezingsfraude op grote schaal, is iets waarmee anderen onrecht wordt aangedaan. Als Baudet zich tijdens deze pandemie aansluit bij 'Viruswaan' en vanuit die ontkenning grote vraagtekens bij de coronamaatregelen van het kabinet zet, brengt hij mensen in de war of in gevaar. Als 'een anti-stemming' wordt gekweekt tegen de overheid, de media, de wetenschap en de rechters speel je bovendien geweldgroepen in de kaart. In de VS was er sprake van vermenig van het populisme en de macht. Trump positioneerde zichzelf als een soort populist. Thierry Baudet was niet voor niets een fan van Trump. De laatste mobiliseerde zelfs via tweets en via Facebook kritische jongeren 'met losse handen' en gebruikte hen op een gegeven moment zelfs om

hem te helpen naar het Capitool te gaan en daar de ratificering van de voor hem nadelige verkiezingsuitslag te verhinderen. Nogal demagogisch jutte hij hen zo op, waardoor hij indirect medeverantwoordelijk was voor het toegepaste geweld bij en in het Capitool. Hoe het Congres en de Senaat daarop reageerden is bekend, maar waar het mij nu om gaat, is dat het populisme zich daarmee heeft onmaskerd.

Wat toen gebeurde is een 'wake-up call' voor genoemd verschijnsel, ook voor ons in Nederland. We doen er goed aan ons constructief-kritisch op te stellen jegens de populistten binnen en buiten de Kamer. Voorts ook positief, open, rechtvaardig en vertrouwenwekkend zijn, als we in de media, politiek en rechtspraak een rol vervullen.

Hooglandse Nieuwe

informatieblad voor alle geïnteresseerden
rondom de Hooglandse Vieringen van de
Ekklesia Leiden

zeventiende jaargang, nr. 1
februari 2021
€ 2 (gratis voor leden)

INCOGNITO

Hebt u van dit nummer genoten?
Of hebt u zich geërgerd? Of wilt u
in gesprek met een auteur? Geef
het op bij de redactie:
hn@ekkesialeiden.nl

VOLGEND NUMMER

Het volgende nummer van de
Hooglandse Nieuwe zal verschij-
nen op:

zondag 4 april 2021 (Pasen)

Het thema van dat nummer is:

Lichtpuntjes

Ons werden lichtpuntjes aan het
eind van de tunnel voorgespiegeld.
Hebt u dat ook zo ervaren?
Wat hebben wij aan het Paas-
verhaal in dit verband?
Wat zijn de lichtpuntjes in uw
leven?

U kunt meeschrijven door een
stukje in te sturen naar de Hoog-
landse Nieuwe.
U kunt maximaal 600 woorden
gebruiken. Een foto er bij wordt
op prijs gesteld.

Kopij uiterlijk inzenden op
zondag 21 maart naar:

hn@ekkesialeiden.nl

Kerstviering 25 december 2020

zondag 10 december 2017